

Česká zemědělská univerzita v Praze

Provozně ekonomická fakulta

Katedra ekonomických teorií

Bakalářská práce

**Analýza fiskální politiky v České republice
a ve vybraných zemích v letech 1990-2008**

Šárka Poláková

© 2011 ČZU v Praze

ORIGINÁL ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

ORIGINÁL ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

Čestné prohlášení

Prohlašuji, že svou bakalářskou práci "Analýza fiskální politiky v ČR a ve vybraných zemích v letech 1990-2008" jsem vypracovala samostatně pod vedením vedoucího bakalářské práce a s použitím odborné literatury a dalších informačních zdrojů, které jsou citovány v práci a uvedeny v seznamu literatury na konci práce. Jako autorka uvedené bakalářské práce dále prohlašuji, že jsem v souvislosti s jejím vytvořením neporušila autorská práva třetích osob.

V Praze dne _____

Poděkování

Ráda bych touto cestou poděkovala panu profesorovi RNDr. Bohuslavovi Sekerkovi, CSc. za pomoc, odborné vedení a užitečné rady, které mi poskytl během zpracovávání této bakalářské práce.

Analýza fiskální politiky v ČR a ve vybraných zemích v letech 1990-2008

Analysis of fiscal policy of Czech Republic and chosen countries in years 1990-2008

Souhrn

Pro správné a důkladné uvedení do tématu této bakalářské práce je potřeba na začátku vysvětlit charakter a principy hospodářské politiky, následné začlenění fiskální politiky do politiky hospodářské, vymezení typů fiskálních politik, nástroje a funkce této politiky. Dále jsem se v práci zabývala státním rozpočtem, neboť fiskální politika je vlastně politika rozpočtová, čili jsem zde rozvedla rozpočtovou soustavu, její zásady, funkce a celkový rozpočtový proces. A pokud je v práci uveden státní rozpočet, je nutné zde také vymežit a popsat jeho deficit, který je jak pro Českou republiku, tak pro převážnou většinu evropských zemí příznačný. Tímto je ukončena teoretická část práce a dále navazuje praktická.

V praktické části se konkrétně zaměřuji na vývoj fiskální politiky České republiky postupně v období před revolucí v roce 1989 a dále od roku 1990 až do roku 2008. Velkou část praktického bloku také zabírá analýza fiskálních politik vybraných zemí, pohled na jejich hospodářský a fiskální vývoj. Následuje vzájemná komparace informací a získaných dat, jejich analýza a vyvození závěrů, které se objevují v závěrečné části práce.

Klíčová slova: hospodářská politika, fiskální politika, nástroje a funkce fiskální politiky, státní rozpočet, státní deficit, analýza fiskální politiky

Summary

For proper and thorough introduction to the topic of this bachelor thesis is needed to explain the character and the principles of economic policy, the subsequent inclusion of fiscal policy in economic policy, defining the types of fiscal policies, tools and features of this policy. Then I was concerned with the state budget, because fiscal policy is actually a policy of budget, so I articulated budget system, its principles, functions and overall budgetary process. And if the work given the state budget, it is necessary also to define and describe its deficit, which is how the Czech Republic and for the vast majority of European countries symptomatic. This is part of the thesis completed theoretical and practical part continue.

The practical part is specifically focused on the development of fiscal policy in the Czech Republic in the period before the revolution in 1989 and from 1990 until 2008.

A large part of this part also takes a practical analysis of fiscal policies in selected countries, looking at their economics and fiscal developments. The following information and mutual comparison of the data, analysis and draw conclusions that appear in the final part.

Keywords: economic policy, fiscal policy, tools and functions of fiscal policy, government budget, Government debt, analysis of fiscal policy

Obsah

Obsah	8
Úvod	10
Cíl práce a metodika	11
1 Začlenění fiskální politiky v rámci hospodářské politiky	13
1.1 Hospodářská politika	13
1.2 Fiskální politika.....	14
1.2.1 Typy fiskální politiky.....	14
1.2.2 Nástroje fiskální politiky.....	15
1.2.3 Funkce fiskální politiky.....	18
2 Státní rozpočet.....	19
2.1 Rozpočtová soustava	19
2.1.1 Příjmy rozpočtu:	20
2.1.2 Výdaje rozpočtu.....	21
2.1.3 Funkce rozpočtu:.....	21
2.2 Zásady státního rozpočtu.....	22
2.3 Rozpočtový process.....	23
2.4 Deficit státního rozpočtu	25
2.5 Fiskální federalismus.....	26
3 Fiskální politika České republiky.....	28
3.1 Fiskální politika v roce 1989	28
3.2 Rok 1990, 1991, 1992	29
3.3 Rok 1993.....	30
3.4 Rok 1994, 1995, 1996	31
3.5 Rok 1997.....	32
3.6 Rok 1998, rok 1999	32
3.7 Rok 2000, 2001	33
3.8 Rok 2004 až současnost (vývoj po vstupu do EU)	34
3.8.1 Rok 2004	34
3.8.2 Rok 2005	35

3.8.3	Rok 2006	36
3.8.4	Rok 2007	37
3.8.5	Rok 2008	37
4	Komparace zemí (Velká Británie, Francie, Německo).....	41
4.1	Velká Británie	41
4.2	Francie	42
4.3	Německo	43
4.4	Komparace	44
5	Závěr	50
6	Seznam použitých schémat, tabulek a grafů.....	53
7	Literatura	54
7.1	Monografie	54
7.2	Internetové zdroje.....	54
7.3	Právní předpisy	55

Úvod

Česká ekonomika prošla v posledních letech velkou přeměnou, především propadem, který bych způsobený celosvětovou finanční krizí. Česká národní banka ovšem očekává, že ekonomika o 3 % v příštím roce poroste. Také HDP by se podle prognóz mělo zvyšovat a to o 1,6 % oproti předchozímu stavu v loňském roce. Objevuje se ale také oponentní názor oproti ministerstvu financí a to názor analytiků a specialistů na danou oblast, kteří tvrdí, že budoucí vývoj české ekonomiky klesne pod 2 %. Další hrozbou pro české občany může být také snaha vlády o sjednocení DPH, které plánovala na 20 %, ovšem 10. března tohoto roku se vláda usnesla na 17,5 %. Tato daň by se tedy později měla zavést. Ovšem jistě nepřispěje k momentální situaci, kdy zasáhne především občany, jako spotřebitele a rodiče.

Jelikož téměř 67 % populace nedosahuje průměrné mzdy (což je zhruba 3.8 milionů lidí), 572 tisíc lidí je stále bez práce. Stát selhává v tvorbě podmínek pro růst zaměstnanosti, socialistická Evropa je zdevastovaná neodezvěnou krizí ve všech oblastech. Reálný dopad může znamenat dvou až tříprocentní nárůst nezaměstnanosti, šesti až sedmiprocentní inflaci a záporný růst HDP minus dvě až tři procenta v roce 2012.¹

Česká republika v současné době také nalézá v situaci nadměrných deficit veřejných rozpočtů. Rozpočtové deficit byly zapříčiněny výdaji spojenými s transformacemi a modernizací ekonomiky, rozpočtově náročným sociálním systémem a navýšením výdajů z období, kdy byla fiskální politika využívána jako poptávkový stimul. K efektivní rozpočtové politice nepřispíval ani institucionální rámec pro výkon rozpočtové politiky.

Ekonomika České republiky, potažmo přímo fiskální politika v naší zemi, prošla během období po revoluci v roce 1989 až do současnosti velkými změnami, nalezneme zde mnoho důležitých milníků, způsobených zejména transformací české ekonomiky. Rok 1989 je prvním a velmi důležitým milníkem pro vývoj české ekonomiky, neboť v tomto roce, po revoluci, bývalé komunistické země Evropy, čili také Česká republika stály před nutností transformace ekonomiky. Proto ve své práci budu začínat tímto důležitým rokem.

---

¹ Masarovič Robert, Instinkt; 2011; str.9

Komparace fiskální politiky v České republice s ostatními zeměmi je velmi zajímavá a přínosná, neboť si můžeme srovnat, jak se vyvíjí rozpočtová politika našich sousedů, či politika v silných zemích Evropské unie. Všechny země světa procházejí různými transformacemi, předěly a změnami ve své ekonomice. Některé jsou méně význačné, jiné více. V této práci se budu zabývat pouze těmi význačnými změnami, které silně zasáhly do chodu ekonomiky, a do přeměn fiskální politiky a hospodaření daných států. Pro svou práci jsem si vybrala Anglii, Francii a Německo. Všechny tyto země patří do tzv. G7 (mimo nich tam patří také Itálie, USA, Japonsko a Kanada). Tyto země jsou považovány za země s velmi dobrou ekonomickou situací. Anglii jsem si vybrala z důvodu odlišné platební měny, i přesto, že patří k členským zemím Evropské unie, Francie představuje ekonomickou velmoc v rámci Evropské unie, potažmo celé Evropy a Německo je stát, který je jeden z našich nejbližších sousedů, čili si myslím, že porovnání našich fiskálních politik je zajímavým tématem a ukazatelem, přinejmenším pro budoucí vývoj a pohled na hospodářství našeho státu.

Cíl práce a metodika

Cílem bakalářské práce je analýza jak fiskální politiky České republiky v určitém období, a to okrajově období před rokem 1989 a dále od roku 1990 až do roku 2008, tak seřazení dat o fiskální politice Francie, Velké Británie a Německa a následně jejich utřídění během určitého časového období, analýza jejich rozpočtových politik a komparace fiskálních politik jednotlivých zemí. Dále se budu zabývat porovnáním hospodářského vývoje, ekonomické či rozpočtové situace daných zemí a následně také hodnocení situace v jednotlivých zemích. Konečným cílem této práce je především srovnání jednotlivých rozpočtových politik vybraných zemí, po této analýze a komparaci vystihnu vyvozené závěry a data v závěru mé práce.

Pro zpracování tématu jsem vycházela převážně z odborné literatury, kterou jsem si důkladně nastudovala, z odborných publikací, dále jsem vycházela z příspěvků, článků či přednášek ekonomických znalců, které se zabývaly či přispívaly k mému tématu. Kromě těchto zdrojů jsem také používala validní internetové zdroje jako jsou například stránky Českého statistického úřadu, webové stránky Ministerstva financí, pro data o cizích zemích

jsem využívala informací převážně z webových stránek organizace OECD, či ze stránek statistických úřadů daných zemí, které jsou uvedené ve zdrojích a použité literatuře. Pro zpracování dat jsem využívala tabulek a grafů, které jsem vytvářela v programu Microsoft Excel a textový soubor jsem zpracovala v programu Microsoft Word. Dané údaje a informace jsem komparovala na základě vlastní analýzy.

1 Začlenění fiskální politiky v rámci hospodářské politiky

1.1 Hospodářská politika

Pod tímto pojmem si v první řadě musíme představit obecně to, že tato politika je vlastně přístup státu k ekonomice své země. Jde o takovou činnost, při které nositelé politiky, např. vláda nebo centrální banka, používají určité nástroje a získanou pravomoc k tomu, aby ovlivnili ekonomický a sociální vývoj, při této činnosti se zároveň snaží dosáhnout určitých ekonomických cílů.

Hospodářská politika má ale také klasické rozdělení na makroekonomickou část a mikroekonomickou část, do té makroekonomické, která se zabývá převážně zabezpečováním základních ekonomických cílů společnosti a opatřeními na straně nabídky a poptávky, řadíme právě fiskální, monetární a mezinárodní politiku. Do mikroekonomické oblasti, která se věnuje zvyšování efektivnosti při alokaci zdrojů společnosti, spadá důchodová, sociální, strukturální či environmentální politika, dále politika zaměřená na veřejný sektor či ochrana hospodářské soutěže.²

Samotný pojem hospodářské politiky pak můžeme rozdělit na dvě části, a to hospodářství a politiku. V některých zemích můžeme spatřovat více rozhodnutí, které jsou vedeny a motivovány politicky. V dlouhodobějším pohledu by se poměr opatření měl vyrovnávat, pokud se tak nestane, dochází v zemi ke stagnaci, či zpětnému vývoji.

Makroekonomická neboli hospodářská politika státu ovlivňuje hospodářství jako celek. V této politice jsou zahrnuty tři typy politik – monetární, fiskální a strukturální politika.³

Každá vláda vlastní určité prostředky – nástroje, kterými může ovlivňovat ekonomické aktivity v zemi. Soubor těchto nástrojů nazýváme nástroje hospodářské politiky. Jde o všechny ekonomické proměnné, které vláda může kontrolovat a pomocí nichž může ovlivnit realizaci alespoň jednoho z cílů hospodářské politiky. Ať už jde

---

² Řežábek, P;2010;
http://www.cnb.cz/miranda2/export/sites/www.cnb.cz/cs/verejnost/pro_media/konference_projevy/vystoupeni_projevy/download/rezabek_20100303_forum_ceskeho_stavebnictvi.pdf

³ Frank, R.H., Bernanke B.S;2001;str. 245

o monetární nebo fiskální politiku nebo některé další nástroje patřící například do důchodové politiky, vlády jejich změnou mohou předcházet nejpříznivějším jevům doprovázejícím některé fáze hospodářského cyklu, nebo zvýšit míru růstu potenciálního výstupu.⁴

1.2 Fiskální politika

Samuelson spolu s Nordhausem definují fiskální politiku, jako politiku, která zahrnuje nastavení úrovně zdanění a vládních výdajů, tyto dva pojmy tedy představují nástroje této politiky, které dále uvedu a rozeberu v pozdějších bodech práce.⁵

Frank a Bernanke dále podotýkají, že důležitým momentem ve fiskální politice je poměr mezi vládními výdaji a daněmi. Jestliže vláda utratí více peněz, než vybere na daních, je státní rozpočet schodkový, utratí-li méně, je přebytkový.⁶

Mnozí ekonomové jsou zajedno v tom, že fiskální politika má důležitý vliv na celkovou výkonnost hospodářství. Tvrdí, že velké deficity, které dopustily vlády dříve, byly pro hospodářství zemí škodlivé a postupné vyrovnavání rozpočtu přispělo k dobré výkonnosti hospodářství.

1.2.1 Typy fiskální politiky

Typy fiskální politiky můžeme rozdělit podle poměrů příjmů a výdajů, a to na politiku expanzivní (fiskální expanze), restriktivní (fiskální restrikce) a neutrální fiskální politiku.

Pod pojmem expanzivní politika si můžeme představit situaci, kdy veřejné výdaje jsou větší než vybrané daně. V tomto případě vzniká deficit státního rozpočtu, který způsobuje nárůst státního dluhu. Expanzivní fiskální politika se snaží podporovat růst ekonomiky pomocí růstu veřejných výdajů, což se projevuje krátkodobým růstem HDP. Většina států pracuje již dlouhodobě se schodkovým rozpočtem, nesnaží se o vyrovnaný či přebytkový rozpočet, pouze usilují o to, aby deficit udrželi v určitých mezích. Uvedeme si zde také dva typy efektů, krátkodobý a dlouhodobý efekt. Pod krátkodobým nalezneme

---

⁴ Samuelson, P.A., Nordhaus, W.D; 2007; str.234

⁵ Samuelson, P.A., Nordhaus, W.D; 2007;str.237

⁶ Frank, R.H., Bernanke B.S.; 2010; str.784

růst HDP, neboť stát buď sníží daně, nebo zvýší své nákupy, roste zaměstnanost ale také cenová hladina. V dlouhodobém efektu přináší restriktivní fiskální politika zpravidla zvyšování cen, čili vede k inflaci, což znamená, že se nemění úroveň produktu a zaměstnanosti, ale zvyšuje se úroveň cen.

Dalším typem fiskální politiky je politika restriktivní, je přesným opakem expanzivní politiky, čili se vyznačuje situací, kdy jsou veřejné výdaje menší než vybrané daně. Takže se snižuje státní dluh, proto se uplatňuje především tehdy a zároveň má smysl, pokud má stát velký deficit, jinak by tato situace akorát znamenala, že stát vybírá příliš vysoké daně. Jak jsem ale již uváděla, většina moderního státu je zadlužena, proto se jim nedaří restriktivní politiku zavést. Může zde najít také dva typy efektů a to krátkodobý, který tkví ve snižování úrovně cenové hladiny, snižuje produkt a zaměstnanost. Do dlouhodobého efektu bychom zahrnuli hlavně působení restriktivní fiskální politiky na soukromé investice, snižování cenové hladiny, úrokové míry, a pokud soukromé investiční výdaje plně nehradí státní výdaje na nákup, nedochází ke změně v úrovni reálného produktu a zaměstnanosti.

Posledním typem je neutrální fiskální politika, kdy se vybrané daně rovnají veřejným výdajům, tato situace se rovněž vyznačuje vyrovnaným státním rozpočtem, což je velmi výjimečný stav.

1.2.2 Nástroje fiskální politiky

Jedna z možností, jak členit nástroje fiskální politiky je podle Brčáka a Sekerky na nástroje, z hlediska expanzivní a restriktivní fiskální politiky. Potom bychom mohli tyto nástroje rozdělit takto:

- Expanzivní fiskální politika
  - růst vládních výdajů (G; Government purchases)
  - růst transferových plateb (TR)
  - pokles zdanění
- Restriktivní fiskální politika
  - snížení výdajů vlády (G)
  - pokles transferů (TR)

- růst zdanění

Zde bych ráda uvedla vysvětlení těchto pojmů, a to co si představít pod pojmem vládní výdaje, transferové platby a daně.⁷

Vládní výdaje představují jak vládní nákupy výrobků a služeb tak vládní transferové platby. V případě vládních nákupů výrobků a služeb jde o výdaje veřejných rozpočtů, za které vláda získává odpovídající ekvivalent. Vláda nakupuje převážně produkci podniků, jejich hospodaření je napojeno na rozpočet, a které jsou zpravidla ve veřejném vlastnictví. Například zde patří podniky ve zdravotnictví, školství či veřejné správě. Vláda financuje výdaje těchto podniků a jejich produkci tím nakupuje a následně poskytuje domácnostem, případně podnikům.⁸ Vládní výdaje také rozhodují o relativních velikostech soukromého a veřejného sektoru, tedy, jak velká část HDP je spotřebována jako privátní nebo veřejný statek či služba. Z makroekonomického pohledu vládní výdaje také ovlivňují celkovou úroveň výdajů v ekonomice, a tím i výši HDP.⁹

Transferové platby jsou platby, za které není získána odpovídající protihodnota, čili ekvivalent. Nejdůležitějšími vládními transfery jsou ty, které jsou určeny domácnostem, například různé sociální dávky, příspěvky, podpory. Část vládních transferů má podobu subvencí podnikům. Mezi vládní transfery patří i úroky z vládního dluhu.¹⁰ Samuelson ve své publikaci uvádí, že vládní transfery mají za účel zvýšit příjem určité skupiny obyvatel jako například seniorů nebo nezaměstnaných.

Obecnějším a také častějším rozdělením, které uvádí většina ekonomů, autorů ekonomických prací či autorů učebnic ekonomie, je rozdělení podle toho, zda je k jejich použití potřebné jednorázové schválení parlamentem či nikoliv, potom bychom mohli nástroje fiskální politiky rozdělit následovně:

- **Vestavěné stabilizátory** (built-in stabilizátory)

Zde zařazujeme opatření, která po svém zavedení působí automaticky, není potřeba žádných dalších rozhodnutí státních orgánů. Tyto opatření mají přispívat k minimalizaci

---

⁷ Brčák J., Sekerka, B; 2010; str. 216

⁸ Brčák J., Sekerka, B; 2010; str.14,15

⁹ Samuelson, P.A., Nordhaus, W.D.; 2007; str. 786

¹⁰ Brčák J., Sekerka, B.; 2010; str. 15

výkyvů hospodářského cyklu. Je to takový mechanismus v ekonomice, který snižuje velikost změny produkce v reakci na změnu autonomních výdajů.¹¹

Profesor Sekerka také dále uvádí fakt, že stabilizátory vedou k nižšímu výdajového multiplikátoru ekonomiky, což má stabilizující účinky na vývoj úrovně produkce a zaměstnanosti, což je chrání od silných výkyvů.

Mezi vestavěné stabilizátory zahrnujeme především:

1. princip progresivní daně z příjmu (u nás u fyzických osob),
2. princip pojištění v nezaměstnanosti a sociální transfery,
3. existence subvencí do zemědělství,
4. státní výkup zemědělských přebytků.

- Záměrná opatření

Pod tímto pojmem si můžeme představit opatření fiskální politiky, která vyžadují konkrétní jednorázové nebo krátkodobé opatření příslušného státního orgánu. Tvoří doplněk k vestavěným stabilizátorům. Patří sem zejména:

1. veřejné práce a výdajové programy,
2. programy vytváření nových pracovních míst financovaných vládou,
3. konkrétní změny míry zdanění fyzických a právnických osob,
4. konkrétní změny v rychlosti amortizace (odpisů),
5. konkrétní výše sociálních dávek a transferových výdajů,
6. změny ve výši výdajů na státní správu apod.

Můžu zde uvést příklad, a to že parlament musí vždy schválit, jaké daně a v jaké výši se mají vybírat, či každoroční schvalování struktury rozpočtových výdajů a jejich výši. Změny mají dopad na agregátní poptávku a agregátní nabídku a vyvolávají změny ve velikosti reálného produktu, zaměstnanosti a cenové hladiny.

---

¹¹ Brčák J., Sekerka, B.; 2010; str.216,217

Ovšem v samotných nástrojích fiskální politiky může docházet ke kontroverzním rozdílům, zejména v souvislosti s vlivem jednotlivých fiskálních opatření na stimulaci investic. Rozdílný dopad souvisí jednak s již zmíněnou existencí vytlačování soukromých investic rostoucí vládní aktivitou, jednak s faktem, že investiční subvence jsou přímým nástrojem znamenajícím zvyšování investičních výdajů soukromého sektoru formou takzvaných investičních daňových dobropisů. Tyto dobropisy opravňují ke snížení daní tehdy, když výrobce zvýší investice.¹²

1.2.3 Funkce fiskální politiky

Neboť je rozpočtová (fiskální) politika považována za jednu z rozhodujících vládních aktivit při stabilizaci ekonomického vývoje, musíme si uvést také její důležité funkce, za základní jsou považovány funkce stabilizační, alokační a distribuční.

- a) Stabilizační funkce, jejíž podstatou je pomoc fiskální politiky působit na rovnoměrný růst ekonomiky při takzvané zdravé míře inflace, vysoké zaměstnanosti a víceméně přijatelné platební bilanci
- b) Při alokační funkci dochází k poskytování veřejných statků, např. poskytování základního vzdělání či ochrany občanů, veřejným sektorem
- c) V neposlední radě je zde distribuční funkce (redistribuce důchodů), která se zaměřuje v současné době především na prevenci chudoby formou stanovení příjmového prahu

Významnou roli hraje fiskální politika i při korekci některých tržních selhání.¹³

---

¹² Slaný Antonín a kol.,; 2003; str.163

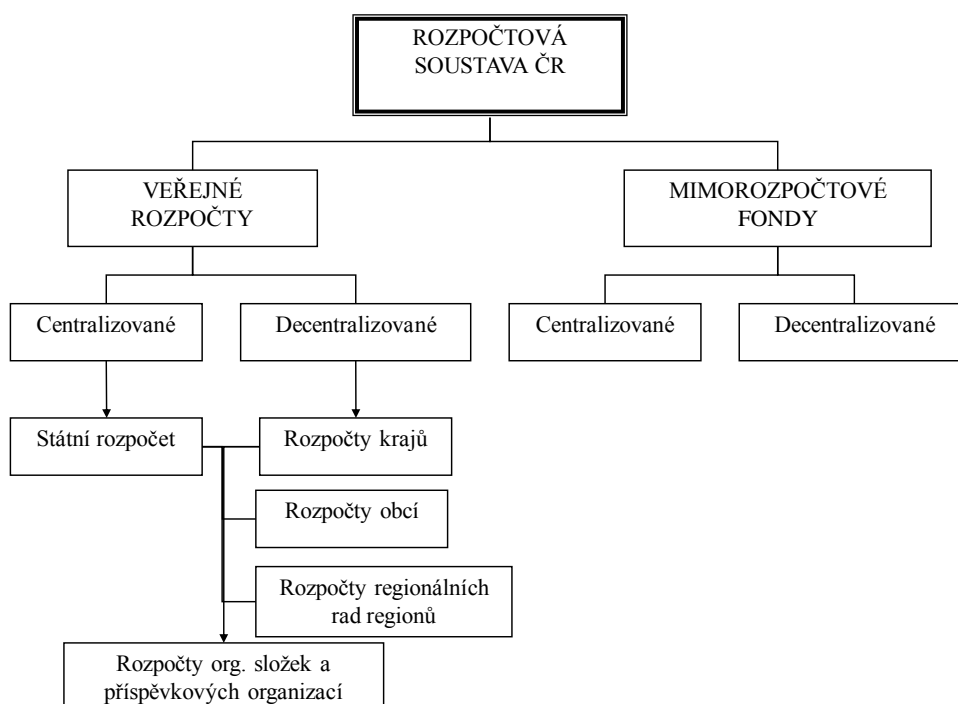
¹³ Slaný Antonín a kol.,; 2003; str.138, 139

2 Státní rozpočet

Protože se fiskální politika zabývá rozhodováním o státním rozpočtu, jinými slovy ji také můžeme nazvat jako rozpočtovou politiku, budu se v této kapitole zaměřovat především na něj. Uvedu a objasním zde rozpočtovou soustavu, rozpočtové zásady či rozpočtový proces, ale také se budu věnovat rozpočtovému deficitu, neboť je nedílnou a bohužel čím dál důležitější a větší částí státního rozpočtu.

2.1 Rozpočtová soustava

Schéma 2.1.: Rozpočtová soustava ČR

Zdroj: Peková J, Pilný J, Jetmar M.; 2005 + vlastní zpracování

Rozpočtová soustava (zjednodušeně rozpočet) je soustava veřejných rozpočtů, které představují tvorbu a použití centralizovaných peněžních fondů vládou (včetně veřejné správy na místních úrovních) za určité období.

Na rozpočtovou soustavu lze ale pohlížet z různých hledisek, např. z finančního, institucionálního apod. Pod pojmem rozpočtová soustava si tedy můžeme představit:

- soustava peněžních fondů (fondové pojetí)
- soustava rozpočtových vztahů uvnitř rozpočtové soustavy
- soustava orgánů a institucí, které se starají o tvorbu, rozdělování a užití veřejných rozpočtů a mimorozpočtových fondů (institucionální pojetí). Mezi těmito orgány a institucemi mají významné postavení ministerstva financí, daňové úřady, v ČR také finanční úřady a finanční ředitelství, finanční útvary na úrovni územní samosprávy apod. Členitost těchto orgánů je závislá především na vnitřním státoprávním uspořádání země.¹⁴

Základem rozpočtové soustavy České republiky je státní rozpočet. Dále zde spadají

- územní rozpočty, tzn. rozpočty obcí, měst, okresů a krajů
- rozpočty mimorozpočtových fondů (např. fond bydlení, dopravy)
- rozpočty zdravotních pojišťoven atd.

Ale protože státní rozpočet je nejdůležitější, zejména to je hlavní aspekt fiskální politiky, budeme se dále zabývat pouze jím. Zde si uvedeme jeho příjmovou a výdajovou stránku.

2.1.1 Příjmy rozpočtu:

- daně
  - přímé, které jsou vázané k určitému důchodu nebo majetku (daň z příjmů, dědická daň aj.
  - nepřímé, jako daň z prodané hodnoty, spotřební daň aj.
- přijaté úroky, příjmy z pronájmu majetku
- příjmy z prodeje majetku
- přijaté dotace

---

¹⁴ Peková J, Pilný J, Jetmar M.; 2005, str. 168,169

2.1.2 Výdaje rozpočtu

- výdaje sociální charakteru v podobě transferových plateb, např. podpory, dávky či příspěvky
- vládní nákupy představující například financování běžných investičních výdajů vlády ve školství, zdravotnictví, v obraně státu apod.
- transferové platby podnikům v podobě subvencí v oblastech jako je doprava, zemědělství, podpora exportu aj.
- v neposlední řadě pak i úrok z veřejného dluhu.

2.1.3 Funkce rozpočtu:

1. alokační funkce zabezpečuje soustředění finančních prostředků na určité akce, například řešení otázek obrany, životního prostředí apod.
2. přerozdělovací funkce (redistribuční) je nástrojem řešení nežádoucích disproporcí a nerovností
3. stabilizační funkce značí ovlivňování funkce hlavních makroekonomických veličin; ovlivňování se děje fiskální politikou v užším smyslu.¹⁵

Peková dále uvádí několik typu či forem redistribuce, která se zajišťuje převážně:

- nepřímo prostřednictvím progresivních důchodových a majetkových daní
- vyšším zdaněním některého zboží, které spotřebovávají zejména vyšší příjmové vrstvy. Tento nástroj se však v posledních desetiletích ve většině vyspělých zemí nepoužívá v souvislosti s využíváním daně z přidané hodnoty. Nástrojem redistribuce je i dotování cen zboží, které kupují především nižší příjmové vrstvy
- přímo prostřednictvím adresných transfer – dotací jednotlivcům, rodinám s nižšími příjmy, např. přídavky na děti a další sociální transfery
- v rámci rozpočtové soustavy prostřednictvím rozpočtového určení daní – svěřených a sdílených

---

¹⁵ Brčák J., Sekerka, B.; 2010; str. ****

- prostřednictvím dotací z vyššího rozpočtu do nižšího rozpočtu
- případně při uplatňování tzv. horizontálního modelu fiskálního federalismu s dotacemi na horizontální vládní úrovni¹⁶

2.2 Zásady státního rozpočtu

V rozpočtovém hospodaření České republiky se uplatňují tyto zásady:

- Zásada každoročního sestavování a schvalování rozpočtu;
- Zásada reálnosti a pravdivosti rozpočtu. Reálnost rozpočtu závisí na schopnosti odhadu, stupni poznání a kvalitní analýze hospodářských procesů apod.;
- Zásada úplnosti rozpočtu a jednotnosti rozpočtu. Pomáhá jí zajistit rozpočtová skladba;
- Zásada dlouhodobé vyrovnanosti rozpočtu;
- Zásada publicity. Je důležité informovat veřejnost o rozpočtovém hospodaření. Je to důležitý předpoklad veřejné kontroly někdy se uvádí i
- Zásada účelovosti, v ČR dosud i zásada propadávání nevyužitých finančních prostředků (resp. nesprávně použitých finančních prostředků), která by se měla v nejbližší budoucnosti novelou zákona o rozpočtových pravidlech zmírnit. Poněvadž účelovost mezi příjmy a výdaji se týká jen některých potřeb.
- Zásada efektivnosti a hospodárnosti¹⁷

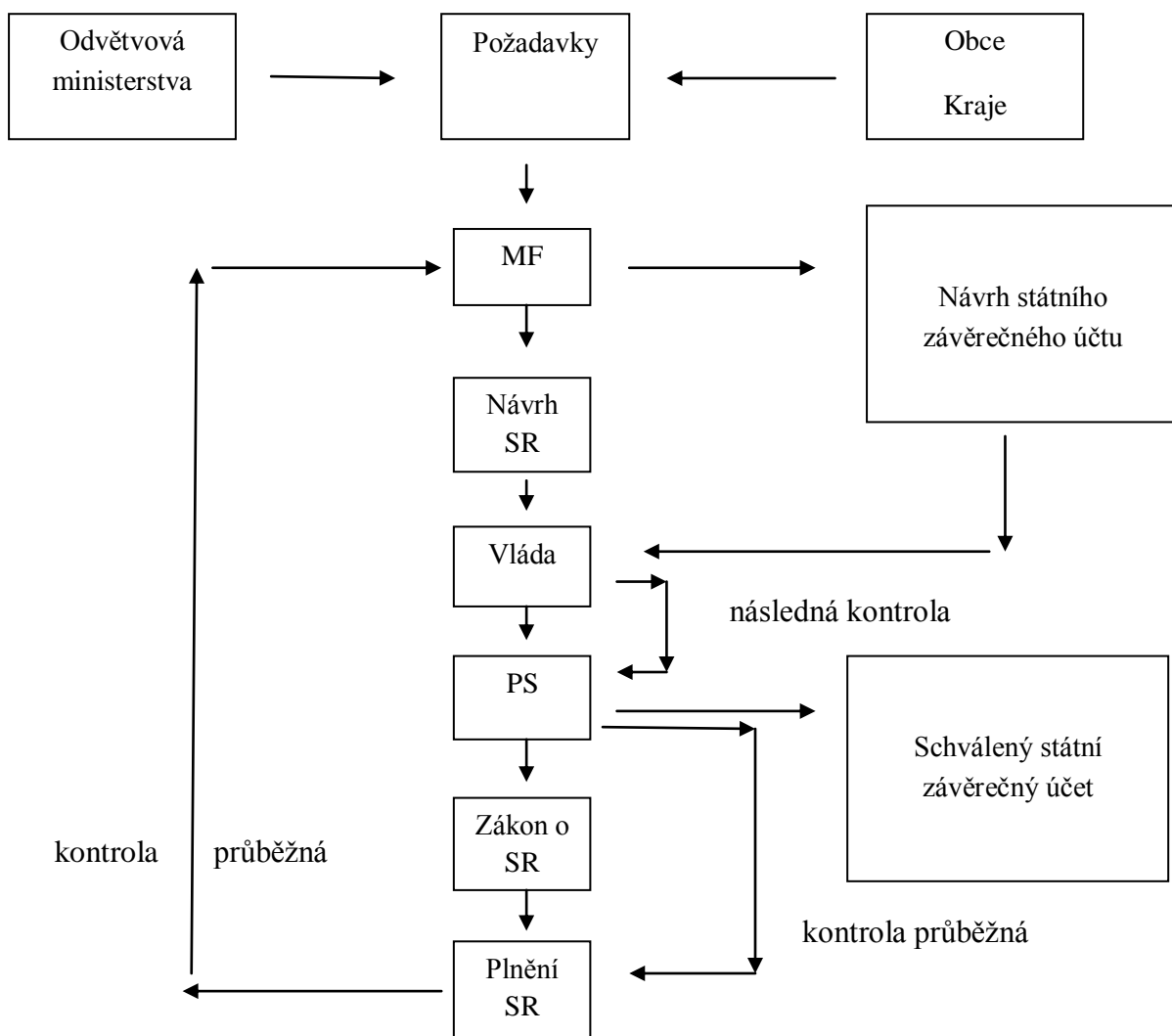
---

¹⁶ Peková J, Pilný J, Jetmar M.,2005; str. 188,189

¹⁷ Peková J, Pilný J, Jetmar M.,2005; str. 222, 223

2.3 Rozpočtový proces

Schéma 2.2.: Rozpočtový proces

Zdroj: Peková J, Pilný J, Jetmar M.; 2005, str. 221

Sestavení návrhu příslušného veřejného rozpočtu, jeho projednání a schválení, hospodaření podle rozpočtu během rozpočtového období a kontrola plnění rozpočtu, až již průběžná během rozpočtového období, nebo následná po skončení rozpočtového období, představují etapy rozpočtového procesu.

Práce spojené se sestavováním návrhu veřejného rozpočtu začínají zpravidla půl roku, i dříve, před začátkem nového rozpočtového období. Sestavení návrhu rozpočtu je nejsložitější etapa rozpočtového procesu, má-li být rozpočet reálným finančním plánem.¹⁸

¹⁸ Peková J, Pilný J, Jetmar M., 2005, str. 217

Návrh zákona o státním rozpočtu vypracovává ministerstvo v součinnosti se správci kapitol, územními samosprávnými celky, dobrovolnými svazky obcí, Regionálními radami regionů soudružnosti a státními fondy. Celkové výdaje státního rozpočtu v tomto návrhu ministerstvo stanoví na základě částky střednědobého výdajového rámce obsaženého v usnesení Poslanecké sněmovny k vládnímu návrhu zákona o státním rozpočtu na běžný rok, která je v něm uvedena jako částka na rok bezprostředně následující po běžném roce, a to tak, že tyto výdaje tuto částku nepřekročí.¹⁹

Návrh zákona musí být Poslanecké sněmovně předložen nejpozději 3 měsíce před začátkem nového rozpočtového období. Schvalování zákona probíhá ve třech čteních.

Prvé čtení

Navrhovatel uvede návrh zákona o státním rozpočtu, poté se koná obecná rozprava. Sněmovna může již v prvním čtení vyslovit se zákonem souhlas. Během podrobné rozpravy se mohou podat pozměňovací návrhy, lze navrhnout opravy, technické, gramatické či tiskové chyby. Na závěr prvního čtení se Sněmovna usnese po závěrečném vystoupení navrhovatele, zda s návrhem zákona vyslovuje souhlas. Sněmovna může vrátit návrh zákona navrhovateli k dopracování, nebo jej může zamítnout. Nerozhodne-li tak, přikáže návrh zákona k projednání výboru, ten má od rozhodnutí 60 dnů k projednání. Výbory pak sdělují své stanovisko Poslanecké sněmovně.

Druhé čtení

Výbor, či výbory, jimž byl návrh zákona přikázán, předloží po jeho projednání předsedovi Sněmovny usnesení, v němž zejména doporučí Sněmovně, zda má návrh zákona schválit či nikoliv. Předseda Sněmovny zajistí vytištění usnesení výboru a doručí je všem poslancům nejméně 24 hodin před zahájením druhého čtení návrhu zákona. O návrhu zákona se opět koná obecná rozprava, po ní může Sněmovna vrátit návrh zákona výboru k novému projednání. Nerozhodne-li tak, koná se rozprava podrobná. Během podrobné rozpravy se předkládají k návrhu zákona pozměňovací návrhy. I po této rozpravě může návrh vrátit. Pokud zazněl ve druhém čtení návrh na zamítnutí návrhu zákona, Sněmovna o něm hlasuje ve třetím čtení po ukončení rozpravy.

---

¹⁹ Zákon č. 218/2000 Sb. o rozpočtových pravidlech; §8

Třetí čtení

Toto čtení lze zahájit nejdříve za 72 hodin po doručení pozměňovacích, popřípadě jiných návrhů poslanců. Lhůta může být zkrácena na 48 hodin, se souhlasem Sněmovny. Ve třetím čtení se koná rozprava, ve které lze navrhnout pouze opravu legislativně technických chyb, gramatických chyb, chyb písemných nebo tiskových, úpravy, které logicky vyplývají z přednesených pozměňovacích návrhů, popřípadě podat návrh na opakování druhého čtení. Na závěr třetího čtení Sněmovna nejdříve hlasuje o návrzích na zamítnutí zákona vznesených ve druhém čtení, poté o pozměňovacích návrzích. Poté se Poslanecká sněmovna usnese, zda s návrhem souhlasí.²⁰

2.4 Deficit státního rozpočtu

Fiskální politika úzce souvisí s požadavky, které směřují k udržování vyrovnaného rozpočtu. Vyrovnaný rozpočet může mít v zásadě dvojí charakter. Může mít podobu každoročně vyrovnaného rozpočtu, nebo podobu cyklicky vyrovnaného rozpočtu. V případě toho každoročně vyrovnaného kolísají daňové příjmy podle výkyvů národního důchodu. Většina vládních výdajů je fixována, ale i zbytek výdajů se dá rychleji měnit jen obtížně. Proto je každoročně vyrovnaný rozpočet stěží proveditelný. Jeho každoroční vyrovnanost není ani žádoucí, neboť to že rozpočet není citlivý na cyklické výkyvy ekonomiky, je vlastně vestavěným stabilizátorem. Pokud by se výdaje přizpůsobily cyklickým výkyvům, byly by nestabilizující silou, zvyšovaly by mezní sklon ekonomiky ke spotřebě a hodnotu multiplikátoru. Základní myšlenkou vyrovnaného rozpočtu je vyhnout se škodlivým důsledkům rozpočtových deficitů a tomu, aby stabilizační politika nevedla ke zvětšování veřejného sektoru. K tomu totiž může docházet tím, že během hospodářského poklesu vláda zvyšuje výdaje, aby stimulovala ekonomiku, avšak během konjunktury je již tolik nesníží, dochází tak k jejich postupnému růstu. Obě uvedená nebezpečí, čili destabilizace a růst veřejného sektoru, může eliminovat cyklicky vyrovnaný rozpočet. U tohoto rozpočtu vláda udržuje vládní výdaje na přibližně stejné úrovni jako průměrnou úroveň daňových příjmů. Tato koncepce cyklicky vyrovnaného rozpočtu má tendenci stabilizovat ekonomiku, ale má i svá úskalí. Umožňuje, aby některá vláda utrácela před volbami a nutila vládu po volbách více šetřit.

---

²⁰ Zákon č. 90/1995 Sb, §90, §92, §95

Pro moderní fiskální politiku vyspělých zemí je v od 90. let charakteristická koncepce nevyrovnaného rozpočtu s cílem stabilizovat ekonomiku. Na druhé straně však prokazatelně negativní účinky rozsáhlých rozpočtových deficitů na stav a vývoj ekonomik si vyžádaly a permanentně vyžadují zvýšenou pozornost dodržování rozpočtové disciplíny.

Rozpočtový deficit je částka, o kterou vládní výdaje převyšují příjmy za určité časové období, obvykle rok. Deficit je toková veličina, která odpovídá za zvýšení stavu státní dluhu. Státní dluh neboli také veřejný dluh naproti tomu vzniká akumulací minulých deficitů a je považován za stavovou veličinu. Dluh se zvyšuje akumulací deficitů a snižuje dosahováním přebytků.²¹

Ovšem i rozpočtový deficit lze určitými způsoby krýt, lze ho financovat a to převážně těmito základními formami:

- peněžní krytí (transformace rozpočtového deficitu do nárůstu monetární báze)
- dluhové krytí (transformace rozpočtového deficitu do veřejného dluhu, který mění objem emitovaných vládních obligací, zde pak dále rozlišujeme krytí domácím úvěrem a krytí zahraničním úvěrem)
- daňové příjmy

Můžeme si ale uvést další formy krytí státního deficitu a to například krytí aktiv nebo úbytek objemu státních aktiv.

2.5 Fiskální federalismus

Pod pojmem fiskálního federalismu si můžeme představit vícestupňové uspořádání rozpočtové soustavy. Není tedy nutné, aby daná země měla federativní uspořádání, bez ohledu na formu státu – až na výjimky, kdy je stát tvořen pouze jednou obcí – je systém veřejných rozpočtů vždy vícestupňový. Tak je tomu i v České republice, kdy vedle státního rozpočtu existují právě i obcí a krajů.²²

---

²¹ Ondrčka Pavel, 2007; str. 108,109

²² http://www.sagit.cz/pages/lexikonheslatxt.asp?cd=157&typ=r&levelid=da_156.htm

Teorie fiskálního federalismu zkoumá:

- a) způsob tvorby, rozdělování a užití jednotlivých veřejných rozpočtů a účelových fondů
- b) způsob optimálního přiřazení veřejných příjmů, zejména daňových, do jednotlivých typů veřejných rozpočtů – tzv. daňové určení neboli rozpočtové určení daní, a veřejných výdajů na základě zákonem stanovených kompetencí ve veřejném sektoru jednotlivým veřejným rozpočtům a účelovým fondům na jednotlivých vládních úrovních a úrovních veřejné správy
- c) finanční vztahy v rozpočtové soustavě, tzn. mezi jednotlivými rozpočty, jednotlivými mimorozpočtovými fondy a mezi rozpočty a mimorozpočtovými fondy navzájem
- d) způsob využití funkcí veřejných financí

V demokratických zemích se využívá většinou kombinovaný model fiskálního federalismu, a to buď:

- s převažujícími centralizačními prvky, kdy většina příjmů plyne do státního rozpočtu a z něho jsou poskytovány dotace ostatním rozpočtům nebo
- s převažujícími decentralizačními prvky, kdy se posiluje postavení územní samosprávy, a proto jsou územním rozpočtům vymezeny větší příjmy a roste relativní soběstačnost

Kombinovaný model tedy v různé míře centralizuje některé veřejné příjmy (včetně daňových) do státního rozpočtu a některé decentralizuje do rozpočtu jednotlivých stupňů a článků územní samosprávy a ovlivňuje míru finanční soběstačnosti územní samosprávy, která však během rozpočtového roku kolísá. Tento model se využívá i v České republice.²³

---

²³ Peková J, Pilný J, Jetmar M., 2005; str. 172, 173

3 Fiskální politika České republiky

Cílem této kapitoly je hlavně utřídění a analýza vývoje fiskální čili rozpočtové politiky v České republice od roku 1990 do roku 2008. Budu se zde zabývat především uspořádáním největších či nejdůležitějších mezníků fiskální politiky, ale i stavem státního rozpočtu v jednotlivých obdobích. Nejprve ale uvedu také něco k období revoluce, v roce 1989. V této kapitole budou uvedeny grafy, či tabulkové hodnoty, při jejichž sestavování jsem vycházela převážně z internetových publikací stránek ministerstva financí či českého statistického úřadu.

3.1 Fiskální politika v roce 1989

Rok 1989, zvláště listopad byl historický předěl, kdy se zhroutil do té doby zhruba 45 let existující tzv. socialistický systém. Česká republika zahájila proces přeměň vedoucích k návratu k demokratické společnosti s tržně orientovanou ekonomikou.

V tomto období existovala takzvaná skrytá inflace, neboť oficiálně inflace neexistovala, a tato skrytá inflace se odhadovala na 2 - 4 % ročně. Asi 3 % HDP bylo každoročně přesunováno do státního rozpočtu ve formě transferů státního rozpočtu. Československá zadluženost v tomto období činila 7,9 miliard USD.

Po roce 1989 stály bývalé komunistické země Evropy před úkolem transformovat své ekonomiky na tržní kapitalistické systémy. Byl to obrovský úkol, který neměl v dějinách obdoby, protože bylo nutné deregulovat všechny ceny, otevřít domácí trhy zahraničnímu zboží a privatizovat téměř veškerý majetek v zemi. Při hledání strategie transformace ekonomové uplatňovali, pokud to řekneme jednoduše dva různé přístupy. Liberální přístup, který považoval za východisko transformace vytvoření tržních podniků a institucionální přístup upřednostňující východisko transformace vzniku nových tržně konformních institucí, to znamená formálních i neformálních pravidel chování včetně sankcí za nedodržování pravidel.²⁴

---

²⁴ Holman Robert, Transformace české ekonomiky, str.19

3.2 Rok 1990, 1991, 1992

Na rozdíl od Maďarska či Polska měla Československá republika příznivější makroekonomické podmínky pro transformaci, neboť státní rozpočet byl vyrovnaný, zahraniční dluh nízký a měnový převis téměř neexistoval. Tato makroekonomická rovnováha umožňovala provést liberalizaci a stabilizaci rychle a bez velké inflace. Oproti tomu však mikroekonomické podmínky již tak příznivé nebyly, neboť například vůbec neproběhla tržní reforma. Rok 1990 se nesl ještě stále ve znamení diskusí o transformační strategii. Ve federální vládě prosazovali rychlou a razantní transformaci zejména ministři Václav Klaus a Vladimír Dlouhý, kteří měli v ekonomické obci pověst schopných ekonomických odborníků. V lednu roku 1991 byla odstartována česká transformace okamžitou a dalekosáhlou liberalizací cen a zavedením vnitřní konvertibility koruny. Tato transformace obsahovala i balík stabilizačních opatření, zahrnujících rozpočtovou a měnovou restrikcí, mzdovou regulaci a devalvaci s následným ukotvením měnového kurzu. Rozpočtová a měnová restrikce sehrály ve stabilizaci důležitou roli. Podniky nemohly nadále počítat s automatickým financováním své výroby a investic. Dotace ze státního rozpočtu byly radikálně omezeny. Protože centrální banka stanovila komerčním bankám úvěrové limity, bylo získávání bankovních úvěrů obtížné.²⁵

V roce 1990 byla inflace pod kontrolou, byla úspěšně provedena cenová a zahraniční obchodní liberalizace, devizový kurz je stabilní. V tomto roce je velmi nízká nezaměstnanost a to kolem 2,5 % a taky relativně nízká zahraniční zadluženost. Do konce roku 1992 se Česká republika může chlubit postačující a stoupající úrovní devizových rezerv.²⁶

Příjmy v roce 1990 byly 162 513 000 tisíc to spolu s výdaji o velikosti 163 557 000 tisíc vytvořilo pokladní bilanci státního hospodaření ve výši 1 044 tisíc. V roce 1991 činily příjmy do státního rozpočtu 225 342 000 tisíc a výdaje byly 163 557 000 tisíc, tímto byla v tomto roce bilance ve výši 14 747 tisíc. V roce 1992 bylo do státního rozpočtu přijato 251 379 000 tisíc a výdaje byly 253 076 000 tisíc, schodek tedy v tomto roce činil 1 697 tisíc.

---

²⁵ Holman Robert, Transformace české ekonomiky, str.31-33

²⁶ Ekonomické perspektivy České republiky, str.15

V první roce po revoluci se také objevují radikální reformní opatření, které byly uskutečněny k 1.1.1991 a patřila zde zejména liberalizace cen, liberalizace zahraničního obchodu, zavedení vnitřní konvertibility národní měny či zahájení privatizačního procesu.

3.3 Rok 1993

Státní rozpočty socialistických ekonomik se vyznačovaly vysokou mírou zdanění podniků a velkou mírou přerozdělování. Úkolem, před kterým stály transformující se ekonomiky střední Evropy, bylo snížit přerozdělování a míru zdanění podniků alespoň na úroveň obvyklou v západoevropských zemích.

Československá republika získala po socialistické éře vyrovnaný státní rozpočet, ostatní země, jako například Maďarsko či Polsko se potýkaly s problémem velkých rozpočtových schodků. Jen úroky představovaly nezanedbatelnou zátěž.

V tomto roce se však rozpadla federální republika a vznikly dva státy Česká a Slovenská republika. Státní rozpočet Slovenska se po rozpadu značně zhoršil a začal vykazovat chronické schodky. Naopak státní rozpočet vykazoval v prvních letech samostatné republiky dokonce přebytky. To se může vysvětlit také tím, že v rámci Československého rozpočtu docházelo k přerozdělování od české ekonomiky ve prospěch Slovenska. Po rozpadu federace toto přerozdělování ustalo a to se promítlo do státních rozpočtů obou nástupnických států.

Příjmy do státního rozpočtu v tomto roce činily kolem 358 000 milionů, výdaje pak 356 919 milionů korun. V tomto roce vychází z plnění státního rozpočtu bilance 1 081 milionů korun. Avšak v plusových částkách.

Tabulka 3.1.: Saldo veřejných rozpočtů (% z HDP) v letech 1990 - 1996

	1990	1991	1992	1993	1994	1995	1996
ČR	0,9	-1	-0,2	0,1	2	0,3	0
Slovensko	0,9	-1	-3,1	-6,2	-5,2	-1,6	-4,4

Zdroj: Economic Survey of Europe, UN Geneva, 1998 + vlastní zpracování

Český státní rozpočet začal trpět schodky teprve ve druhé polovině 90. let, avšak tyto schodky nebyly tak velké a měly převážně charakter schodků cyklických,

vyvolaných hospodářskou recesí. Úspěchem české rozpočtové politiky v průběhu transformace bylo také to, že se podařilo podniky takzvaně odříznout od financování ze státního rozpočtu. Ztrátové podniky přestaly být dotovány ze státního rozpočtu a byly odkázány na bankovní úvěr. V žádné postkomunistické zemi se však nepodařilo snížit podíl veřejných výdajů na úroveň, která by odpovídala jejich hospodářské úrovni a která by umožňovala dlouhodobě udržitelný vysoký hospodářský růst na bázi domácích úspor. Podíl veřejných výdajů byl obdobný jako ve vyspělých zemích západní Evropy. Všechny postkomunistické země trpěly tzn. “předčasným státem blahobytu“. Politikové našli podporu obyvatelstva a elit pro liberalizaci trhů, pro privatizaci, dokonce i pro dočasné potlačení mzdového růstu, avšak ne podporu pro odbourávání sociálních výhod, na které byli lidé zvyklí ze socialismu. Například přídatky na děti, dávky v nemoci, bezplatné vzdělání a jiné takzvané výhody udržovaly veřejné výdaje na takové výši, která nedovolovala podstatně snížit daně a posílit motivace lidí k větším výkonům.²⁷

3.4 Rok 1994, 1995, 1996

V tomto roce do státního rozpočtu České republiky přibylo 390 508 milionů korun, výdaje pak činili částku o velikosti 380 059 milionů korun. Bilance státního rozpočtu byla tedy opět plusová a ne deficitní a to ve výši 10 449 milionů korun.

Příjmy pro tento rok byly stanoveny částkou 439 968 000 tisíc, výdaje byly stanoveny částkou 432 738 000 tisíc. Z těchto údajů podle zákona o státním rozpočtu vychází, že bilance, čili schodek rozpočtu, činil v tomto roce 7 230 tisíc. V tomto roce stoupla inflace na závratných 9,1 %, což je druhá největší procentuální hodnota inflace v sledovaném období od roce 1989 až 2008.

Do státního rozpočtu bylo roku 1995 přijato 439 968 000 tisíc, výdaje činily 432 738 000 tisíc. Z těchto údajů podle zákona o státním rozpočtu vychází, že bilance, čili schodek rozpočtu, činil v tomto roce 7 230 tisíc. V tomto roce stoupla inflace na závratných 9,1 %, což je druhá největší procentuální hodnota inflace v sledovaném období od roce 1989 až 2008.

V roce 1996 činily příjmy částku vysokou 482 817 milionů korun, výdaje za tento rok činily částku 484 379 milionů, podle pokladního plnění byl tento rok schodek státního

---

²⁷ Holman Robert, Transformace české ekonomiky, str. 94 - 96

rozpočtu ve výši 1 562 milionů korun českých. Inlace se v tomto roce pohybovala kolem 8,8 % a HDP asi 4 %.

3.5 Rok 1997

Státní rozpočet pro tento rok byl ovlivněn opět inflací, která se pohybovala kolem 8,8 % a její velikost značila problém. Příjmy i výdaje státního rozpočtu byly stanoveny pro tento rok kolem 549,1 mld. Kč, neboť v tomto roce byl sestaven jako vyrovnaný.

Ovšem hrozba rozpočtového schodku se začala objevovat. Státní rozpočet pro tento rok byl sestaven na míru prognózovaného ekonomického růstu. Jenže prognóza se nevyplnila, což znamenalo, že se začala ohlašovat recese. Když se ekonomický růst zastavil, došlo k povážlivým výpadkům daňových příjmů a státní rozpočet se začal dostávat do deficitu. Hospodářskou situaci komplikoval schodek charakteru obchodní bilance. Česká národní banka a Mezinárodní měnový fond požadovaly, aby vláda čelila dvojitému deficitu rozpočtovou restrikcí. Vláda se rozhodla udržet vyrovnaný státní rozpočet a to razantním obratem směrem k rozpočtové restrikci v podobě vládních balíčků z jara roku 1997, dramaticky snížily rozpočtové výdaje vlády a tak se podařilo udržet rozpočtový schodek v přijatelných mezích. Ovšem měly charakter mimořádných opatření, čili nebyly podloženy žádnými skutečnými reformami ve veřejném sektoru, které by zaručovaly trvalost snížení státních výdajů pro budoucí léta. Proto v dalších letech začaly vládní výdaje opět narůstat a s nimi narůstal rozpočtový deficit.²⁸

3.6 Rok 1998, rok 1999

V roce 1998 činili příjmy 567 275 milionů a výdaje 596 909 milionů, čili schodek byl 29 634 milionů. V tomto roce se inflace pohybovala kolem neuvěřitelných 10,7 %, což je největší procento inflace ve sledovaném období. Oproti předchozímu roku je to nárůst přes 2 %. Růst HDP se předpokládal ve výši přes 2 %.

Pro rok 1999 byly příjmy státního rozpočtu stanoveny ve výši 574 112 milionů korun, celkové výdaje rozpočtu se stanovili na částku 605 127 milionů. Toto pokladní plnění činilo schodek velký 31 015 milionů. Inlace byla průměrně za tento rok stanovena

---

²⁸ Holman Robert, Transformace české ekonomiky, str. 96,97

ve výši 2,1 %, což je neuvěřitelný pokles inflace oproti roku 1998. HDP se pohybovalo kolem 1,3 %.

3.7 Rok 2000, 2001

Státní rozpočet v roce 2000 byl tvořen příjmy ve výši 586 208 milionů korun a výdaji ve výši 632 268, opět přišel státní rozpočet do deficitní pozice. Schodek pro tento rok činil částku ve výši 46 060 milionů korun.

Státní rozpočet v roce 2001 byl tvořen příjmy ve výši kolem 630,7 miliard korun a výdaje byly stanoveny přibližně na 650,7 miliard korun. Schodek státního rozpočtu tedy činil kolem 20 miliard korun. Ovšem byla použita nová rozpočtová pravidla, která způsobila nárůst příjmů na 632,2 miliard korun, ale bohužel také výdajů a to na 685,2 miliard korun, čili deficit pak činil kolem 49 miliard korun. Růst HDP v tomto roce se měl pohybovat okolo 3 % a inflace kolem 4,6 %.

Co se týče komparace České republiky z hlediska makroekonomických indikátorů se zeměmi Evropské unie, nalezneme je v tabulce č. 3.2. Česká republika se ve většině měřitelných kritérií nalézá do třetího místa, pokud bereme v úvahu region střední a východní Evropy. V tomto regionu je český HDP na hlavu vysoký, míra inflace nízká a jedinou problémovou proměnnou je rozpočtový deficit. V minulých 10ti letech do ČR také proudili zahraniční přímé investice (FDI) ze západních států EU, USA a Japonska. Většina těchto investic byla motivována daňovými a finančními pobídkami, levnou kvalifikovanou pracovní silou a polohou České republiky.

Tabulka 3.2.: Základní makroekonomické indikátory pro vybrané země (2001)

Země	DHP na hlavu (PPP \$)	HDP na hlavu (\$)	Růst HDP (%)	FDI na hlavu (\$)	Míra inflace (%)
Česká Repub.	14 400	5 500	2,7	2 432	3,9
Maďarsko	13 200	5 200	3,3	2 256	9,2
Polsko	10 000	4 600	0,2	1 009	5,7
Slovensko	12 100	3 800	3,9	1 017	6,3

Zdroj: Český statistický úřad (www.czso.cz)

3.8 Rok 2004 až současnost (vývoj po vstupu do EU)

Podle Konvergenčního programu České republiky z roku 2004 se bude stát v následujícím roce opírat o proces fiskální konsolidace a postupné snižování deficit vládního sektoru, který otevřela reforma veřejných financí přijatá v roce 2003, a který se stal jednou z hlavních priorit nové vlády.²⁹

3.8.1 Rok 2004

Státní rozpočet v tomto roce byl sestaven následovně, celkové příjmy se stanoví částkou 754 080 652 000 Kč, celkové výdaje se stanoví částkou 869 050 652 000 Kč. Schodek státního rozpočtu, který činí 114 970 000 000 Kč, bude vypořádán nejen vydáním státních dluhopisů, ale i změnou stavů na účtech státních finančních aktiv a také přijatými dlouhodobými úvěry. Inflace byla pro tento rok předpokládána kolem 2,6 % a růst HDP kolem 2,8 %. Z toho také návrh státního rozpočtu vychází.³⁰

Tento rok vstupuje Česká republika do Evropské unie, čili její ekonomika se bude řídit také Maastrichtskými kritérii.

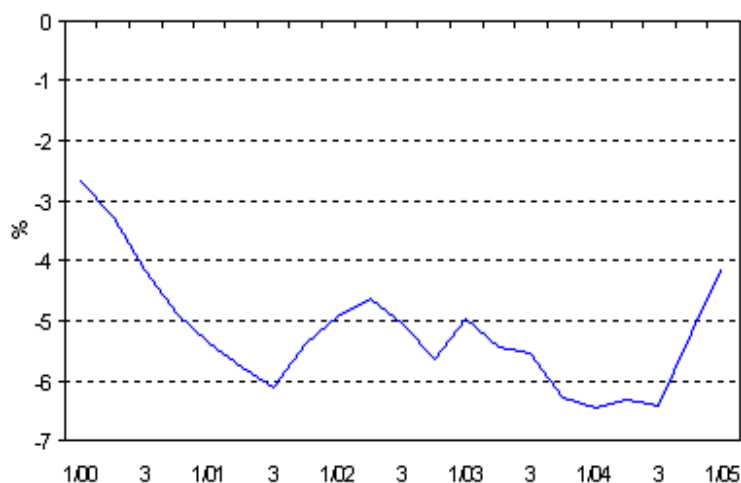
Přistoupení České republiky k eurozóně je spojeno s řadou výhod, ale také s některými riziky, jejichž intenzita působení se bude v čase měnit. Tato rizika jsou spojena především s reakcí hospodářství na ekonomické poruchy v podmínkách nezvratitelně

²⁹ http://www.mfcr.cz/cps/rde/xbcr/mfcr/KP_200511_komplet_pdf.pdf

³⁰ http://www.mfcr.cz/cps/rde/xbcr/mfcr/SR2004_p01_pdf.pdf

zafixovaného měnového kurzu v rámci měnové unie. V případě nedostatečné cyklické a strukturální sladění české ekonomiky a jejího finančního sektoru s ekonomikami eurozóny mohou mít ekonomické šoky v regionech nestejně, asymetrické dopady. Na toto již upozorňoval dokument ČNB z roku 2002 a 2003 zveřejněný jako příloha inflační zprávy „Česká republika a euro – návrh strategie přistoupení“. Tento dokument také dále uvádí, že cílem fiskální konsolidace musí být nejen dosažení maastrichtských kritérií, ale ve střednědobém časovém horizontu rovněž – v souladu s Paktem stability a růstu – vyrovnaný rozpočet veřejných financí, umožňující účinné působení automatických stabilizátorů a flexibilitu diskrečních výdajů. Při absenci autonomní měnové politiky bude totiž fiskální politika v režimu nezvratitelně zafixovaného kurzu v rámci měnové unie klíčovým nástrojem makroekonomické stabilizace.³¹

Graf 3.1.: Běžný účet / HDP v % v rámci ČR v roce 2004

Zdroj: www.mfcr.cz

3.8.2 Rok 2005

Tento rok vycházelo sestavení státního rozpočtu z očekávaného růstu HDP kolem 4 % a z očekávané míry inflace kolem 3,3 %. Příjmy státního rozpočtu pro tento rok činily 824 830 643 000 Kč, výdaje 908 415 643 000 Kč, schodek rozpočtu činil 88 585 000 000 Kč.

³¹ Cahlík T., Marková J., *Ekonomika České republiky v novém prostoru Evropské unie*, str. 28

Tabulka 3.3.: Bilance státního rozpočtu České republiky v roce 2005

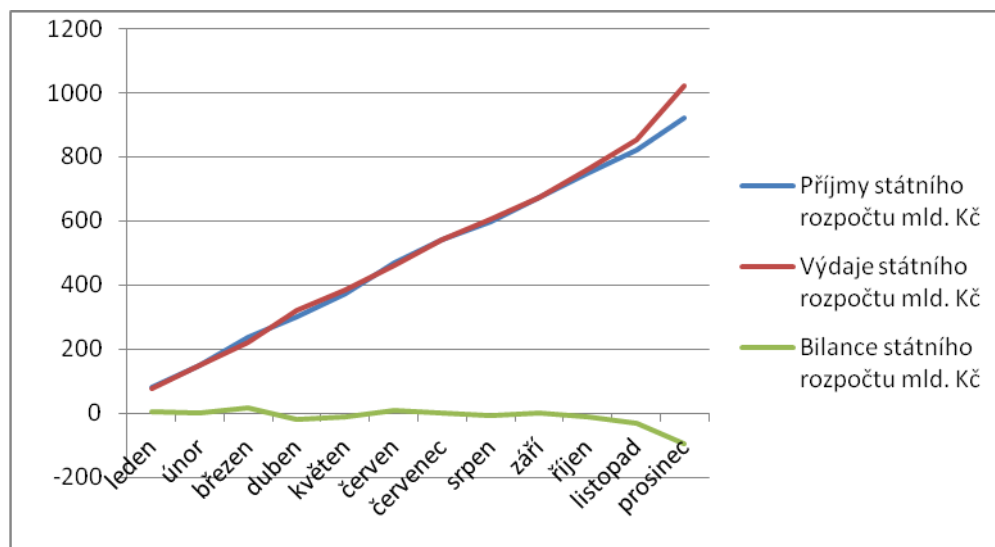
		leden	únor	březen	duben	květen	červen
Příjmy státního rozpočtu	mld. Kč	70,35	128,04	206,82	268,97	324,33	426,25
Výdaje státního rozpočtu	mld. Kč	66,86	130,62	198,57	291,46	351,36	422,49
Bilance státního rozpočtu	mld. Kč	3,49	-2,58	8,25	-22,49	-27,03	3,76
		červenec	srpen	září	říjen	listopad	prosinec
Příjmy státního rozpočtu	mld. Kč	497,15	558,07	634,07	703,36	769,79	866,46
Výdaje státního rozpočtu	mld. Kč	486,89	548,06	608,32	688,18	769,59	922,9
Bilance státního rozpočtu	mld. Kč	10,26	10,01	25,75	15,18	0,2	-56,4

Zdroj: www.reuters.com + vlastní zpracování

3.8.3 Rok 2006

Příjmy tohoto roku byly podle zákona o státním rozpočtu stanoveny na 884 391 799 tisíc a na 958 791 799 tisíc byly stanoveny výdaje, z této bilance vzešel schodek státního rozpočtu 74 400 000 tisíc. Hrubý domácí produkt se v tom roce pohyboval okolo 6,4 % a inflace průměrně za rok kolem 2,5 %.

Graf 3.2.: Vývoj státního rozpočtu v roce 2006

Zdroj: www.reuters.com + vlastní zpracování

3.8.4 Rok 2007

V zákoně o státním rozpočtu pro tento rok byly příjmy stanoveny částkou 949 477 420 tisíc a výdaje byly představovány částkou 1 040 777 420 tisíc. Z těchto údajů pak vychází schodek o velikosti 91 300 000 tisíc. Ministerstvo financí při sestavování státního rozpočtu pro tento rok také počítalo se poklesem růstu zemědělství, předpokládalo snížení nezaměstnanosti a počítalo se zrychlením inflace. A právě inflace se pochybovala průměrně v tomto roce kolem 2,8 %, což oproti předchozímu roku představuje zvýšení o 0,3 %.

3.8.5 Rok 2008

Celkově začlenění české ekonomiky do Evropské unie přináší mnoho výhod, ale i povinností splňovat určitá kritéria a řídit se určitými pravidly, stejně tak, jako ostatní členské země.

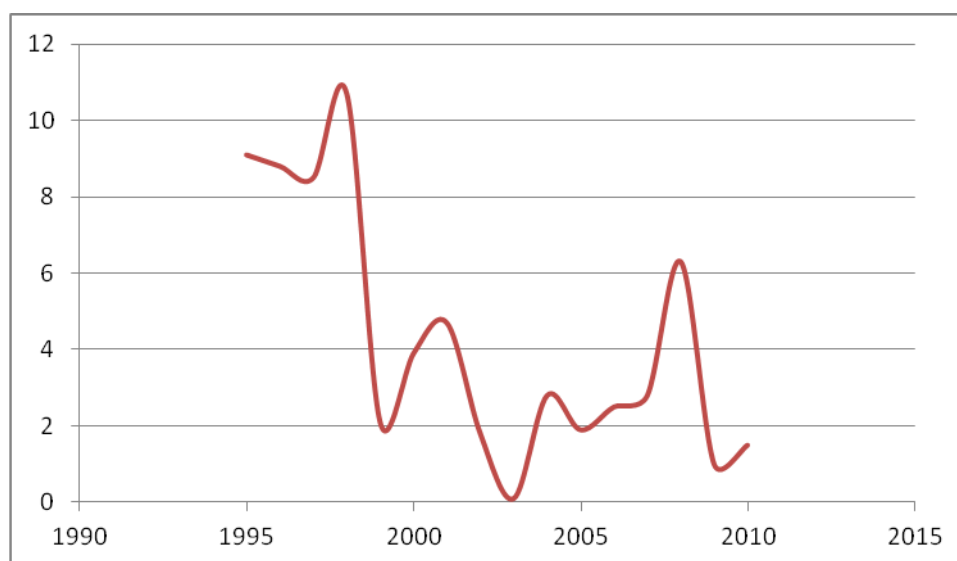
Evropská unie si vytyčila ambiciózní cíl „stále těsnější integrace“. Vedle hledání konsenzu o přerozdělení kompetencí je proto odkázána řešit politicky neméně senzitivní otázku restrukturalizace fiskálních pravomocí, jinak řečeno žádoucí podoby fiskálního federalismu. Ne každé rozdělení příjmů a výdajových položek mezi aktéry v rozpočtové soustavě je ovšem efektivní. Nastavení systému je otázkou strategické volby, která se komplikuje s tím, jak integrace postupuje graduálně a jak k rozhodnutím dochází v několika oblastech zároveň. Bližší pohled na vějíř možných alternativ fiskální režimu EU, potažmo České republiky v ní, odhaluje tři témata. Všechny tři se váží k trendům fiskálního federalismu v EU, ale probíhat mohou z velké části odděleně.

Pro Českou republiku platí hlavně trend decentralizace, může následovat mnoho modelů. Fiskální federalismus totiž vidí optimum v rozložení fiskálních kompetencí. Evropským trendem je rozvolnění hierarchií, což implikuje vyšší roli netradičních fiskálních řešení, jako je například PPP (Public-private partnership), vytvoření veřejných agentur či outsourcing (smluvní zajištění veřejného statku či veřejné služby). Otázka evropského fiskálního federalismu se týká trendů tvořených prakticky výlučně mimo Českou republiku. Z hlediska české ekonomiky jde o jednosměrnou závislost na vnějším prostředí,

neboť pozice České republiky, která, ať se blíží dokonalému začlenění do EU, je z hlediska vlivu na fiskální strukturu EU poměrně malá.³²

Co se týče státního hospodaření v rámci rozpočtové politiky, pro tento rok činily příjmy státního rozpočtu částku o velikosti 1 036 510 milionů korun, výdaje činily částku o velikosti 1 107 310 milionů korun českých. Čili opět v tomto roce byla Česká republika v deficitu, co se týče hospodaření, schodek měl velikost 19 400 milionů korun.

Graf 3.3.: Vývoj inflace v České republice za období 1990 až 2010

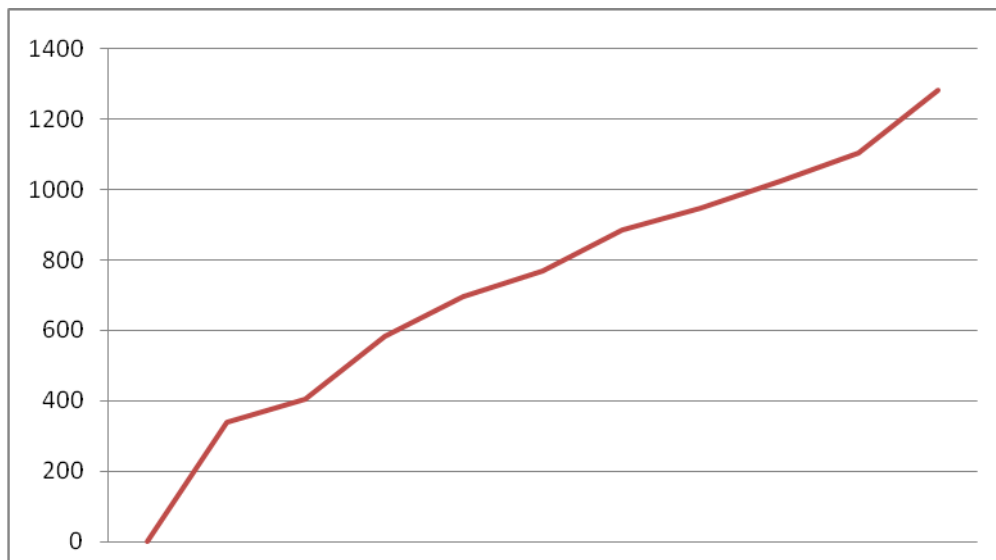
Zdroj: Zdroj: www.czso.cz

Na tomto grafu můžeme sledovat vývoj inflace v devadesátých letech, až po současnost. Inflace zaznamenala velký nárůst v letech 1996, 1997 a 1998 a o rok později se snížila skoro o 8 %. Od roku 2000 vykazuje inflace nárůsty a úpadky celkem rovnoměrně, až na rok 2008, což je pochopitelné, bereme-li v potaz celosvětovou hospodářskou krizi, která otřásla celosvětově ekonomikami všech zemí.

Uvedu zde ještě konečný tabulkový přehled fiskálních ukazatelů za posledních 10 let v České republice. Můžeme si na tomto příkladu ukázat, jak se česká fiskální politika vyvíjí. Asi nejvíce rostoucím ukazatelem je vládní dluh, který se rok od roku zvyšuje zhruba o stejně velkou částku a to kolem 100 miliard korun.

³² Cahlík T., Marková J., *Ekonomika České republiky v novém prostoru Evropské unie*, str. 30

Graf 3.4.: Rostoucí vládní dluh v letech 1999 – 2019

Zdroj: www.czso.cz + vlastní zpracování

Na tomto grafu můžeme pozorovat opravdu velmi rovnoměrné každoroční zvýšení vládního dluhu naší země. Jak jsem již zaznamenala v tabulce č. 3.4, postupně se tento dluh zvedá každoročně o částku pohybující se kolem 100 miliard korun. Což je dle mého názoru částka velmi vysoká, obávám se, že pokud takto každoročně vládní dluh poroste a nezlepší se fungování fiskální politiky v naší zemi, a nepřinese-li budoucí hospodářský vývoj či ekonomičtí specialisté, analytikové nebo politikové žádné zlepšení této situace, dluh bude nadále stoupat a k jeho snížení se pomyslná cesta uzavře.

Tabulka 3.4.: Vývoj fiskálních ukazatelů České republiky v letech 1999 - 2009

		1999	2000	2001	2002	2003
Vládní deficit (přebytek)	mld. Kč	-77,3	-81,5	-135,0	-166,8	-170,6
Vládní deficit (přebytek)/HDP	%	-3,7	-3,7	-5,7	-6,8	-6,6
Saldo státního rozpočtu (SR)	mld. Kč	-29,6	-46,1	-67,7	-45,7	-109,1
Saldo SR/HDP	%	-1,4	-2,1	-2,9	-1,9	-4,2
Vládní dluh	mld. Kč	340,5	405,4	584,7	695,0	768,3
Dluh sektoru vlády v procentech HDP	%	16,4	18,5	24,9	28,2	29,8
Státní dluh	mld. Kč	228,4	289,3	345,0	395,9	493,2
Státní dluh/HDP	%	5710,0	7232,5	14,7	16,1	19,1
		2005	2006	2007	2008	2009
Vládní deficit (přebytek)	mld. Kč	-106,7	-84,9	-23,9	-100,3	-210,3
Vládní deficit (přebytek)/HDP	%	-3,6	-2,6	-0,7	-2,7	-5,8
Saldo státního rozpočtu (SR)	mld. Kč	-56,3	-97,6	-66,4	-19,4	-192,4
Saldo SR/HDP	%	-1,9	-3,0	-1,9	-0,5	-5,3
Vládní dluh	mld. Kč	885,4	948,3	1 023,8	1 104,9	1 280,4
Dluh sektoru vlády v procentech HDP	%	29,7	29,4	29,0	30,0	35,3
Státní dluh	mld. Kč	691,2	802,5	892,3	999,8	1 178,2
Státní dluh/HDP	%	23,2	24,9	25,2	27,1	32,5

Zdroj: www.cszo.cz + vlastní zpracování

V následující kapitole se již budu věnovat konkrétním vybraným zemím, kterými jsou Velká Británie, Německo a Francie, a následné komparaci fiskálních ukazatelů a celkové fiskální politiky v těchto zemích s rozpočtovou politikou v České republice.

4 Komparace zemí (Velká Británie, Francie, Německo)

V 90. letech docházelo v rámci všech světových ekonomik k velkým změnám, dochází zde k polarizaci úspěšných států v ještě úspěšnější, stále více se projevuje trend globalizace. Také se čím dál tím více zemí snaží o mezinárodní spolupráci a integraci, která je pro budoucí pozitivní vývoj celosvětové ekonomiky nesmírně důležitá. Všechny tyto faktory, které působily v 90. letech, ovlivňovaly vývoj fiskálních politik v zemích.

Při komparaci zemí musíme brát také v potaz to, že jiné podmínky mají evropské země. Například co se týče podílu veřejných výdajů na HDP, tak evropské země mají podíl vyšší než zámořské hospodářské velmoci jako USA nebo Japonsko.³³

Porovnání těchto tří evropských zemí s největšími ekonomikami spolu s Českou republikou budu posuzovat hlavně v rámci posledního desetiletí, od roku 2000 potažmo od roku 2001. Je zbytečné srovnávat historické údaje z devadesátých let, naopak důležité a přínosné považuji srovnání uplynulého desetiletí. Na této komparaci také můžeme sledovat jak dobře, nebo jak špatně, se jednotlivé země vyrovnávaly s celosvětovou ekonomickou krizí, která je postihla.

4.1 *Velká Británie*

V současné době můžeme tuto zemi považovat za stát s šestou největší ekonomikou světa, hlavně dle nominální hodnoty HDP. Po Německu a Francii je to největší ekonomika v EU. Británie byla jako jedna z prvních zemí také zasažena ekonomickou krizí. Tato krize se především promítla ve vývoji HDP, které v roce 2009 kleslo o 4,9 %, ovšem inflace byla relativně nízká. Londýn je ale přes to všechno největším finančním centrem světa. Velká Británie má jako jedna z mála zemí, například naší země, svou vlastní měnu, oproti většině zemí v EU, které používají eura. Britská libra zaznamenala trvalý pokles směnného kurzu. Ale podle analytiků a odborných ekonomů má Spojené království velkou šanci překonat hospodářskou krizi velmi dobře a dostatečně rychle.

Momentální velikost HDP ve Spojeném království představuje 0,6 % v posledním čtvrtletí loňského roku. V období od roku 1955 do roku 2010 se průměrný čtvrtletní růst HDP pohyboval kolem 0,59 %, historického maxima dosáhl HDP v roce 1973, kdy růst činil 5,3 %, minimum pak v roce 1974, rekordně nízká úroveň činila -2,5 %. Největší podíl

---

³³ Holman R., *Ekonomie*; 2005; str.613

na HDP mají ve Velké Británii hlavně oblasti jako bankovníctví, pojišťovnictví, podnikatelské služby apod. Podíl průmyslu na HDP nadále klesá.

Aktuálně poslední míra inflace v Británii byla hlášena v lednu toho roku, hodnota dosahovala 4 %. Od roku 1989 do loňska se průměrná míra inflace pohybovala kolem 2,7 %, rekord nastal v roce 1991, kdy inflace dosáhla 8,5 %, minimum je zaznamenáno z roku 2000, v květnu tohoto roku tvořila míra inflace pouhých 0,5 %.

Tabulka 4.1: Vývoj makroekonomických ukazatelů v letech 2001 – 2008 ve Velké Británii

Velká Británie		2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
HDP růst	Meziroč.růst	2,50	2,10	2,80	3,00	2,20	2,90	2,60	0,60
Schodek VF	% HDP	0,60	-2,00	-3,70	-3,60	-3,30	-2,70	-2,70	-5,30
Vládní dluh	% HDP	40,40	40,80	41,20	43,50	46,10	45,90	46,90	56,80
Míra inflace	Meziroč.růst	1,20	1,30	1,40	1,30	2,00	2,30	2,30	3,60

Zdroj: <http://www.oecd-ilibrary.org> + vlastní zpracování

4.2 Francie

Francie vykazovala v roce 2009 vládní rozpočtový deficit 7,5 % HDP což je oproti České republice, která měla v témže roce deficit 5,8 % HDP rozdíl větší o skoro 2 %. To je pochopitelné hlavně z toho důvodu, že většina zemí, hlavně tedy v Evropě, které jsou na tom ekonomicky velmi dobře, státní deficit mají a mít budou.

Poslední míra inflace, která byla ve Francii hlášena je údaj z ledna tohoto roku, činila 1,8 %. Od 50. – 60. let se průměrně inflace ve Francii pochybovalo kolem 4-5 %. Rekord, kdy se inflace dostala do minusu, byl rok 2009, kdy inflace činila -0,70 %.

Momentální situace ve Francii je více než nakloněná, co se týče politiky státu, stejně jako v České republice se zde jedná o penzijní reformě, proti které se bouří a protestují občané země.

Francouzská vláda plánuje snížit civilní úroveň obslužného personálu a skoncovat s některými daňovými úlevami, aby se pokusila uzavřít a snížit rozpočtový deficit. Poslední výše rozpočtu se opírá o hospodářský růst ve výši 2 % pro rok 2011, což je nad 1,3 % konsensuální prognózy, snaží se zacelit mezeru v rozpočtu. Vláda dále ve Francii předpokládá rekordní schodek ve výši 7,7 % HDP, rovněž doufá ve snížení této cifry na 3 % do roku 2013. Francie také podniká kroky ke snížení půjček³⁴

Tabulka 4.2.: Vývoj makroekonomických ukazatelů v letech 2001 – 2008 ve Francii

Francie		2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
HDP růst	Meziroč.růst	1,90	1,00	1,10	2,50	1,90	2,20	2,30	0,40
Schodek VF	% HDP	-1,60	-3,20	-4,10	-3,60	-3,00	-2,30	-2,70	-3,40
Vládní dluh	% HDP	64,30	67,30	71,40	73,90	75,70	70,90	69,90	75,70
Míra inflace	Meziroč.růst	1,60	1,90	2,10	2,10	1,70	1,70	1,50	2,80

Zdroj: <http://www.oecd-ilibrary.org> – vlastní zpracování

4.3 Německo

V loňském roce se hrubý domácí produkt Německa rozšířil v posledním čtvrtletí o 0,40 % oproti tomu prvnímu. Od roku 1991 se růst HDP pohybuje průměrně kolem 0,29 %, v červnu roku 2010 se ovšem historicky zvýšil o celé 2,3 %, historicky nejnižší růst byl v březnu roku 2009, kdy HDP kleslo o 3,5 %. Německo je považováno za zemi s největší ekonomikou v Evropě, za tradiční klíč je považován export. Německo je silným zastáncem užší evropské ekonomické integrace a jeho hospodářská a obchodní politika stále více diktuje podmínky a statistiky v rámci Evropské unie.

Co se týče inflace, tak poslední hlášený údaj existuje z února toho roku ve výši 2 %. Od roku 1992 do roku 2010 se průměrný růst inflace pohybuje do necelých 2 %, v roce 1992 můžeme zaznamenat historické maximum a to růst o 6,4 %, roce 2009 pak minimum 0.4 % růstu.

³⁴ <http://www.bbc.co.uk/news/business-11434531>

Tabulka 4.3.: Vývoj makroekonomických ukazatelů v letech 2001 – 2008 v Německu

Německo		2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
HDP růst	Meziroč.růst	1,20	0,00	-0,20	1,20	0,80	3,20	2,50	1,30
Schodek VF	% HDP	-2,80	-3,60	-4,00	-3,80	-3,30	-1,60	0,20	0,00
Vládních dluh	% HDP	59,70	62,10	65,30	68,70	71,10	69,20	65,30	68,80
Míra inflace	Meziroč.růst	2,00	1,40	1,00	1,70	1,60	1,60	2,30	2,60

Zdroj: <http://www.oecd-ilibrary.org> + vlastní zpracování

4.4 Komparace

V této poslední kapitole se důkladně zaměřím na konkrétní porovnání fiskálních ukazatelů jednotlivých zemí, které jsem si pro svou bakalářskou práci vybrala. Budu porovnávat vývoj míry inflace, vládního dluhu, deficitu veřejných financí či HDP, a to v období od roku 2001 do roku 2008. Myslím si, že zaměřit se na poslední dekádu je výstižné. Historické údaje již není potřeba komparovat a v tomto konkrétním období se událo mnoho změn, především rok 2008 byl postižen finanční krizí, která zasáhla celý svět a promítla se do vývoje makroekonomických ukazatelů fiskální politiky v jednotlivých státech.

Tabulka 4.4.: Proměny v hlavních makroekonomických ukazatelích v letech 1993-2007

Země, období	Francie		Německo		Velká Británie	
	1993-1998	1999-2007	1993-1998	1999-2007	1993-1998	1999-2007
Státní dluh	4,44	2,6	2,75	2,61	3,87	1,46
Reálné HDP	1,7	2,14	1,43	1,5	3,13	2,79
Míra inflace	1,38	2,07	1,45	1,78	2,07	1,68

Zdroj: www.imf.org + vlastní zpracování

V této tabulce můžeme vidět průměrné hodnoty státního deficitu, vývoje HDP či inflace, jak se vyvíjely v průběhu let 1993-2007 ve vybraných zemích. Je to souhrnný údaj dat za dané období, které lze brát úplně přesně, neboť to jsou zprůměrované hodnoty, proto uvádím u každé země zvlášť jejich makroekonomické, potažmo fiskální ukazatele za období posledních 10 ti let.

Tabulka 4.5.: Data o konkurenceschopnosti pro vybrané země pro rok 2002 (2001)

Země	Celkové pořadí	Index technologie	Index veřejných institucí	Index makroekonomického prostředí
ČR	40,(37)	20,(20)	50,(52)	59,(49)
Francie	30,(20)	28,(17)	29,(20)	28,(22)
Německo	14,(17)	12,(15)	14,(17)	22,(19)
Japonsko	13,(21)	5,(23)	25,(19)	29,(18)
Polsko	51,(41)	36,(35)	61,(40)	54,(50)
Slovensko	49,(40)	34,(29)	53,(37)	64,(64)
USA	1,(2)	1,(1)	16,(12)	2,(7)

Zdroj: www.weforum.org + vlastní zpracování

Tabulka 4.6.: Vývoj veřejných financí ve vyspělých zemích v % HDP

Rok	1870	1913	1920	1937	1960	1980	1994
Francie	12,6	17,0	27,6	29,0	34,6	46,1	54,9
Itálie	11,9	11,1	22,5	24,5	30,1	41,9	53,9
Německo	10,0	14,8	25,0	42,4	32,4	47,9	49,0
V. Británie	8,3	9,1	15,4	20,7	27,9	42,6	47,2
Japonsko	8,8	8,3	14,8	25,4	17,5	32,0	35,8
USA	3,9	1,8	7,0	8,6	27,0	31,8	33,5

Zdroj: Holman R.; Ekonomie, str. 614

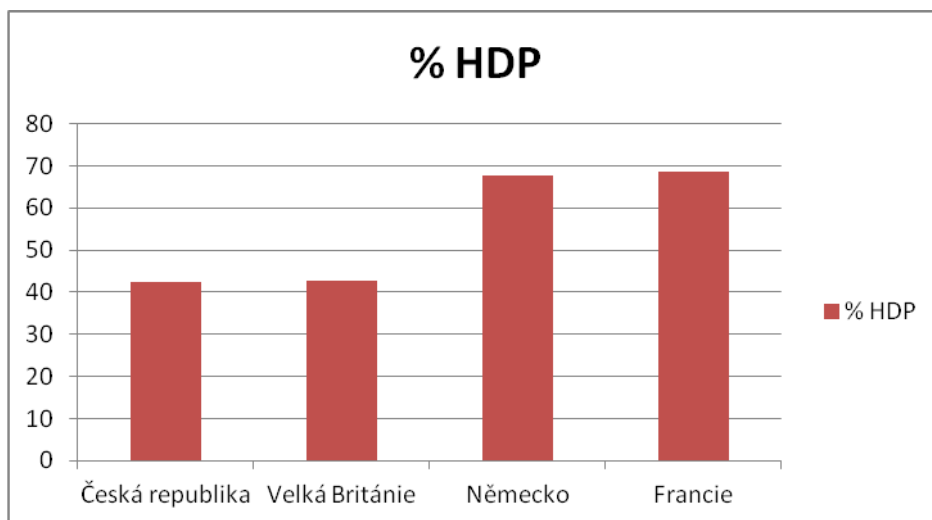
V této tabulce si můžeme všimnout, že podíl je v ČR o něco nižší než ve vybraných zemích, je ale výrazně vyšší než byl v Německu roku 1960. V té době bylo Německo zhruba na stejné úrovni, na jaké se ČR nacházela v roce 2005 až 2006.

Tabulka 4.7.: Vestavěné stabilizátory vybraných zemí v roce 1997

Země	%
Německo	-0,5
Francie	-0,5
Velká Británie	-0,6

Zdroj: www.businessinfo.cz + vlastní zprac.

Graf 4.1.: Procentuální podíl dluhů veřejných financí v roce 2005

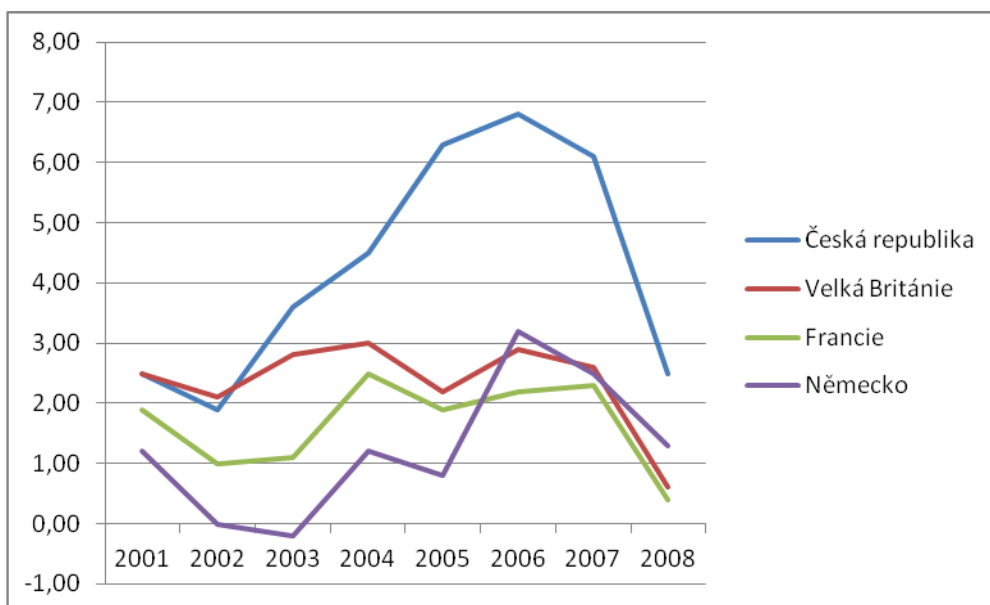

Zdroj:www.businessinfo.cz + vlastní zpracování

Vývoj dluhů na hrubém domácím produktu v jednotlivých zemích v roce 2005 je velmi zřetelný z předchozího grafu. Česká republika je na poslední pozici, což znamená defakto nejlepší pozici, čili je na tom z těchto čtyř zemí nejlépe. Česká republika je v rámci veřejných dluhů pod 60 % HDP. Oproti Německu či Francii, jejichž dluhy na jednoho obyvatele v zemi silně vykazovaly nárůst v roce 2005. Situace v České republice v tomto období je příznivější, neboť veřejný dluh činí 39,57 % vůči HDP.

Co se týče momentální situace v roce 2011 a vývoje inflace nejen v České republice, ale ve vybraných zemích, kterými jsou Německo, Velká Británie a Francie mohla bych uvést asi toto: inflace a růst spotřebitelských cen v Německu se v únoru tohoto roku zvýšil na 2,1 %. Vyšší inflace byla dosažena naposledy v roce 2008, kdy byl svět zasažen hospodářskou krizí. Ve Velké Británii vzrostly spotřebitelské ceny meziročně o 4 %, avšak tento nárůst byl britskými analytiky předpokládán.

Graf 4.2.: HDP u vybraných zemí v letech 2001 – 2008

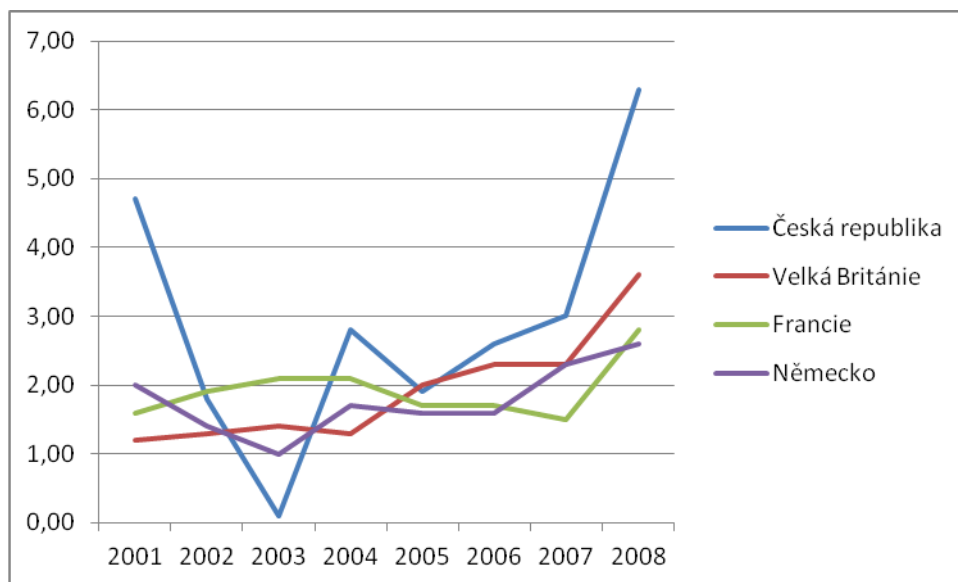

Zdroj: <http://www.oecd-ilibrary.org> + vlastní zpracování

Na tomto grafu můžeme názorně vidět, jak se v průběhu poslední dekády vyvíjel hrubý domácí produkt. Asi nejvíce vyrovnaný vývoj má Velká Británie, jak jsem uvedla v předchozí tabulce, průměrné HDP se pohybuje okolo 2 – 3 %, tedy kromě posledního sledovaného roku, kdy svět postihla ekonomická krize. Dalším celkem vyrovnaným státem je Francie, kde se průměrně HDP pohybuje kolem 1 – 2 %, zase tedy kromě posledního roku, kdy růst HDP činil pouze 0,4 %. Německo mělo od roku 2001 do 2005 velikost růstu hrubého domácího produktu na velmi nízké úrovni, růst se do roku 2006 zvýšil maximálně něco málo přes 1 %. Ovšem v následujícím roce již země zaznamenala velký nárůst a to o 3,2 %. Což bylo za uplynulou dekádu jeho maximum. Asi největší výkyv ve vývoji růstu HDP můžeme vidět u České republiky. Meziroční růst hrubého domácího produktu v naší zemi není příliš rovnoměrný, jeden rok stoupne o 2,5 % jiný rok o 6,5 %. Aspoň docházelo

celých 7 let od roku 2001 k růstu, v roce 2008 se hrubý domácí produkt propadl na 2,5 %, což je opět vzhledem k probíhající krizi pochopitelné.

Graf 4.3.: Míra inflace u vybraných zemí v letech 2001 – 2008

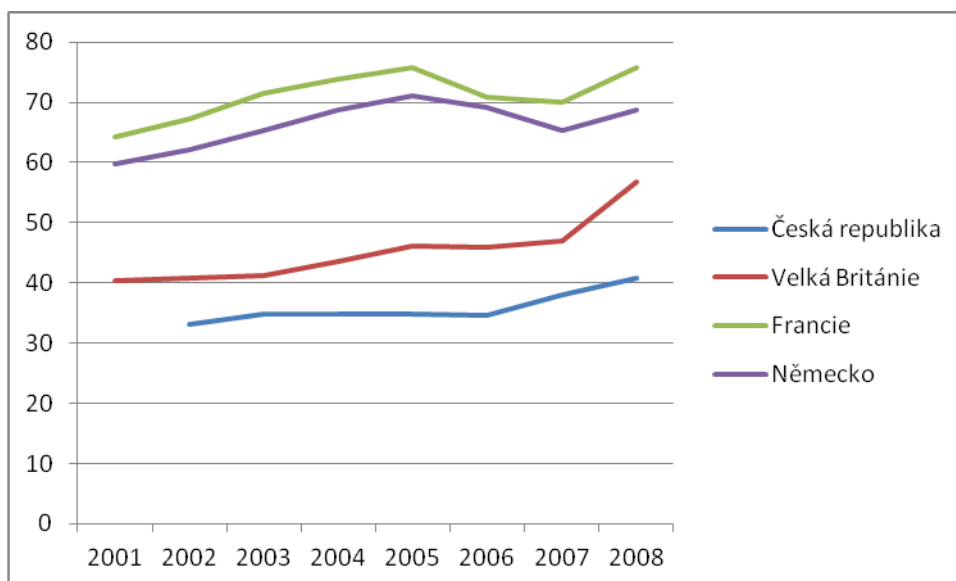

Zdroj: <http://www.oecd-ilibrary.org> + vlastní zpracování

Na tomto grafu můžeme sledovat meziroční vývoj růstu míry inflace, opět v období poslední dekády. Zde si můžeme také všimnout toho, že u všech tří ekonomických evropských velmocí se průměrný roční růst inflace pohybuje každý rok víceméně souměrně. Křivky míry inflace se na grafu u těchto tří zemí výrazně překrývají. Německo, Francie i Británie vykazuje meziročně průměrně míru inflace kolem 1 – 2 %, a to po celou dekádu, kromě posledního roku, kdy u všech tří zemí míra inflace samozřejmě vzrostla. Ve Francii na 2,8 %, v Německu na 2,6 % a v Británii dokonce růst postoupil až o 3,6 %. Česká republika opět na grafu jako jediná z komparovaných zemí značně vyčnívá. Míra inflace se vyvíjí v naší republice značně nerovnoměrně. Inflace je ovlivněna Českou národní bankou a monetární politikou. V roce 2001 byla míra inflace velmi vysoká, její meziroční růst v tomto roce činil skoro 5 %, v následujícím roce inflace značně propadla, až na 1,8 %. Později se znovu zvýšila a znovu klesla, až od roku 2007 stoupá. V roce 2008 byl meziroční růst míry inflace na 6,3 %. Což je nejenom nejvyšší hodnota v rámci celé dekády růstu míry inflace v naší zemi, ale vůbec za celé období od roku 2001 do roku 2008 mezi komparovanými zeměmi.

Graf 4.4.: Vládní dluh u vybraných zemí v letech 2001 – 2008

Zdroj: <http://www.oecd-ilibrary.org> + vlastní zpracování

Vládní dluh je celkovým dluhem sektoru vládních institucí. Jsou v něm zahrnuta jejich dluhová pasiva, tj. půjčky, cenné papíry aj. Na tomto grafu si můžeme povšimnout, že dvě země se pohybují z hlediska vládního dluhu skoro na stejné úrovni a další dvě země taktéž. Francie s Německem jsou si údaji a statistikami o svém vládním dluhu v poslední dekádě velmi podobné. U obou zemí se vládní dluh pohybuje od 60 do 70 – 75 % HDP. Oproti tomu Česká republika s Velkou Británií se pohybují na nižší úrovni v grafu a to mezi 30 a 40 – 50 % HDP.

Veřejný dluh je zadlužení, podle metodiky Eurostatu se do veřejného dluhu započítává dluh státní, dluh za kraje a dluh za zdravotní pojišťovny. Statistika podle Eurostatu je platná pro všechny státy Evropské unie. Z těchto statistik také dále vycházejí i Maastrichtská kritéria pro euro.

5 Závěr

Fiskální politika je podstatným nástrojem hospodářské politiky. Významným nástrojem fiskální politiky všech států světa je státní rozpočet, jenž je tvořen příjmy a výdaji. Státní rozpočet prostřednictvím těchto dvou částek, může ovlivňovat například míru inflace, nezaměstnanost nebo i hrubý domácí produkt. Bilance těchto dvou částek, příjmů a výdajů, každoročně tvoří buď deficit státního rozpočtu, nebo může nastat vyrovnaný rozpočet či přebytkový. Faktem ovšem zůstává, že přebytkový rozpočet není prakticky možný, jelikož každý ekonomický činný stát, zejména pak vyspělý evropský stát, má bohužel vždy výdaje vyšší než jsou jeho příjmy.

Jak již bylo řečeno, nejdůležitějším nástrojem fiskální politiky je státní rozpočet, proto nejvíce diskutovaná a komparovaná data byly právě údaje o státním rozpočtu, platební bilanci, či o vládním dluhu a to v určité časové křivce. Komparovaná data zahrnují poslední dekádu, respektive období od roku 2001 do roku 2008.

Hrubý domácí produkt je základní indikátor a jeden z důležitých makroekonomických ukazatelů, který se používá pro zobrazení výkonnosti ekonomiky státu. Podle grafu 4.2 můžeme vidět, že Česká republika je v tomto ohledu na dobré úrovni, za poslední dobu meziroční růst HDP výrazně stoupal, každý rok průměrně rostl, až do roku 2008, kdy nastal výrazný propad, což je pochopitelný odraz ekonomické krize na všech makroekonomických ukazatelích. Bohužel byl v následujícím roce propad až -4,1 %, avšak v loňském roce se už naše ekonomika začala opět vzpamatovávat, a meziroční růst HDP činil v roce 2010 2,2 %. Musíme brát ale v potaz otázku, zda je výhodnější, mít několik let za sebou rovnoměrný růst HDP, který se pohybuje spíše v nižších, ale zato trvalejších hodnotách, než mít strmý růst, po kterém většinou následuje propad a je daleko větší ranou. Zvolila bych první volbu, a proto z tohoto hlediska jsou na tom nejlépe právě Velká Británie a Francie.

Inflace, znamená změnu cenové hladiny a to za určité období a měří se například indexem spotřebitelských cen. Z grafu č. 4.3 vyplývá, že všechny vybrané země, kromě České republiky, se pohybují téměř kolem stejné hodnoty a jsou to křivky bez větších výkyvů, což dokazuje větší stabilitu výše cen, než je tak u České republiky. Výše cen v naší zemi kolísala po celé sledované období a pochopitelně velmi vzrostla v roce 2008. Kdežto výše spotřebitelských cen u Německa, Francie i Velké Británie zůstávala téměř

stejně vysoká. Tady lze jasně vidět, že vyspělé země s větší a výkonnější ekonomickou, neřeší takovouto situaci pouze zvednutím cen výrobků, ale využívají i jiných ekonomických opatření.

Poslední ukazatelem je vládní dluh a deficit státního rozpočtu. Státní dluh je celkový dluh sektoru vládních institucí, jsou zde zahrnuty dluhová pasiva (např. půjčky, cenné papíry atd.). Do tohoto dluhu nezahrnujeme pouze státní rozpočet, ale také operace jiných orgánů, jako může být v případě České republiky Národní fond, či různé státní fondy. Dle grafu 4.4 vidíme, že Francie a Německo se pohybují zhruba ve stejných číslech, respektive jejich vládní dluh se od roku 2008 pohybuje většinou kolem 60% a 70 % HDP. Česká republika a Velká Británie, jsou v grafu křivky také velmi blízko sobě. Česká republika má vládní dluh ve sledovaném období pouze od 30 – 40% a Velká Británie od 40% až skoro do 60%. Z grafu vyplývá, že Česká republika se pohybuje v normě, jelikož konsolidovaný vládní dluh může podle maastrichtských kritérií dosahovat nejvíc 60 % HDP.

Rozbor a následná komparace vybraných fiskálních politik daných zemí by se dala napsat určitě obsírněji a daleko detailněji, než jsem praktikovala ve své praktické části práce, neboť je to téma velmi široké. Komparací v mé práci vyplynuly základní rozdíly, o které v této práci šlo především. Podle srovnání makroekonomických ukazatelů má Francie nejlepší pozici. Až na vládní dluh, který překračuje maximální hranici podle Maastrichtských kritérií dokonce až o 15 %. Jak jsem ale uvedla výše, ekonomicky činné a vyspělé země, budou vždy mít výdaje větší než příjmy do státního rozpočtu.

Deficit státního rozpočtu lze zmenšit buď snížením výdajů, nebo může vláda zemí podstoupit velmi nepopulární krok, kterým je zvýšení daní. Jelikož se ve Francii zvyšuje jak míra nezaměstnanosti (v roce 2010 až 9,5 %), státní deficit (v roce 2010 na 7,8 % HDP) tak i veřejný dluh (v roce 2010 vzrostl na 84 % HDP), francouzská vláda by měla kvůli snížení obrovského schodku svého rozpočtu podstoupit řadu stimulačním či reformních opatření, snížit či úplně zrušit daňové úlevy a výrazně snížit výdaje státního rozpočtu.

Česká republika vyšla z komparace jako stát se stabilní a prosperující ekonomikou, meziroční růst hrubého domácího produktu má také téměř stabilní. Kromě krizového roku 2008 a následujícího roku 2009, což bylo způsobeno zejména poklesem poptávky po českých výrobcích, které stát exportuje především do Německa, a dalších

zemí Evropské unie. Problémy které má stát s výrazně vysokými výdaji státního rozpočtu jsou způsobeny velkými výdaji na zdravotnickou, sociální a penzijní oblast. Reformy by se měly zabírat touto částí výdajů, a veřejných financí. Dále je nutné se pozastavit také nad velikostí výdajů na dotace soukromému sektoru. Provedení reformy chápu jako nezbytný krok pro zlepšení fiskální politiky a úrovně státu. Doporučovala bych reformu, či zefektivnění transferů, které spadají do oblasti zdravotnictví, či důchodovou reformu.

6 Seznam použitých schémat, tabulek a grafů

Schémata

Schéma 2.1. Rozpočtová soustava ČR

Schéma 2.2. Rozpočtový proces

Tabulky

Tabulka 3.1. Saldo veřejných rozpočtů (% z HDP) v letech 1990 - 1996

Tabulka 3.2. Základní makroekonomické indikátory pro vybrané země (2001)

Tabulka 3.3. Bilance státního rozpočtu České republiky v roce 2005

Tabulka 3.4. Vývoj fiskálních ukazatelů České republiky v letech 1999 - 2009

Tabulka 4.1 Vývoj makroekonomických ukazatelů v letech 2001 – 2008 ve Velké Británii

Tabulka 4.2. Vývoj makroekonomických ukazatelů v letech 2001 – 2008 ve Francii

Tabulka 4.3. Vývoj makroekonomických ukazatelů v letech 2001 – 2008 v Německu

Tabulka 4.4. Proměny v hlavních makroekonomických ukazatelích v letech 1993-2007

Tabulka 4.5. Data o konkurenceschopnosti pro vybrané země pro rok 2002 (2001)

Tabulka 4.6. Vývoj veřejných financí ve vyspělých zemích v % HDP

Tabulka 4.7. Vestavěné stabilizátory vybraných zemí v roce 1997

Grafy

Graf 3.1. Běžný účet / HDP v % v rámci ČR v roce 2004

Graf 3.2. Vývoj státního rozpočtu v roce 2006

Graf 3.3. Vývoj inflace v České republice za období 1990 až 2010

Graf 3.4. Rostoucí vládní dluh v letech 1999 – 2019

Graf 4.1. Procentuální podíl dluhů veřejných financí v roce 2005

Graf 4.2. HDP u vybraných zemí v letech 2001 – 2008

Graf 4.3. Míra inflace u vybraných zemí v letech 2001 – 2008

Graf 4.4. Vládní dluh u vybraných zemí v letech 2001 – 2008

7 Literatura

7.1 Monografie

Brčák J., Sekerka, B. Makroekonomie; Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk; 2010, 292 s, ISBN 978-80-7380-245-5

Cahlík T., Marková J., Ekonomika České republiky v novém prostoru Evropské unie, Centrum pro sociální a ekonomické strategie; G plus G, s.r.o.; Praha; 2004, ISBN 80-86103-75-7

Ekonomické perspektivy České republiky; Meridian, s.r.o.; Praha; str.424; ISBN 80-01588-0-3

Frank, R.H., Bernanke B.S. Ekonomie; Praha: Grada; 2002, 803 s., ISBN 80-247-0471-1

Holman Robert, Transformace české ekonomiky; Centrum pro ekonomiku a politiku, Praha, 2000, 106 str., ISBN 80-902795-6-2

Holman R., Ekonomie; C. H. Beck, Praha; 2005; str.709; ISBN 80-7179-891-6

Ondrčka Pavel, Teorie monetární a fiskální politiky; vydala Masarykova univerzita v Brně, 2007, 148 s., ISBN 80-210-1510-1

Peková J, Pilný J, Jetmar M., Veřejná správa a finance; ASPI, a.s.; Praha; 2005; str. 554; ISBN 80-7357-052-1

Samuelson, P.A., Nordhaus, W.D. Ekonomie; 18. vydání, Praha: NS Svobody; 2007, 775 s., ISBN 978-80-205-0590-3

Slaný Antonín a kol, Makroekonomická analýzy a hospodářská politika, Praha, C.H.Beck, 2003; 375 s., ISBN 80-7179-738

7.2 Internetové zdroje

Fiskální Federalismus, www.sagit.cz [online]. 2004, [citováno 2011-02-21]. Dostupný z WWW: http://www.sagit.cz/pages/lexikonheslatxt.asp?cd=157&typ=r&levelid=da_156.htm

Konvergenční program České republiky. www.mfcr.cz [online]; [citováno 2011-12-28]. Dostupný z WWW: http://www.mfcr.cz/cps/rde/xbcr/mfcr/KP_200511_komplet_pdf.pdf

French budget aims to cut deficit. *BBC news* [online]. 2010-09-29, [cit. 2011-03-15]. Dostupný z WWW: <http://www.bbc.co.uk/news/business-11434531>

Řežábek Pavel, Ekonomická přednáška – Konference Fórum českého stavebnictví 2010, ČNB [online]. 2010-03-03,[cit.2010-12-04].

Dostupný z WWW: http://www.cnb.cz/miranda2/export/sites/www.cnb.cz/cs/verejnost/pro_o_media/konference_projevy/vystoupeni_projevy/download/rezabek_20100303_forum_cestkeho_stavebnictvi.pdf

7.3 Právní předpisy

Česká republika. Zákon č. 218/2000 Sb. o rozpočtových pravidlech a o změně některých souvisejících zákonů. In *65/2000 Sbírky zákonů*. 2000, 65, s. 3104. Dostupný také z WWW: http://www.mfcr.cz/cps/rde/xchg/mfcr/xsl/zakony_1155.html

Česká republika. Zákon č. 90/1995 Sb. o jednacím řádu Poslanecké sněmovny, ve znění pozdějších přepisů. Dostupný z WWW: <http://www.psp.cz/docs/laws/1995/90.html>

Česká republika. Zákon č. 457/2009 Sb. státním rozpočtu. Dostupný z WWW: http://www.mfcr.cz/cps/rde/xchg/mfcr/xsl/zakony_957.html